

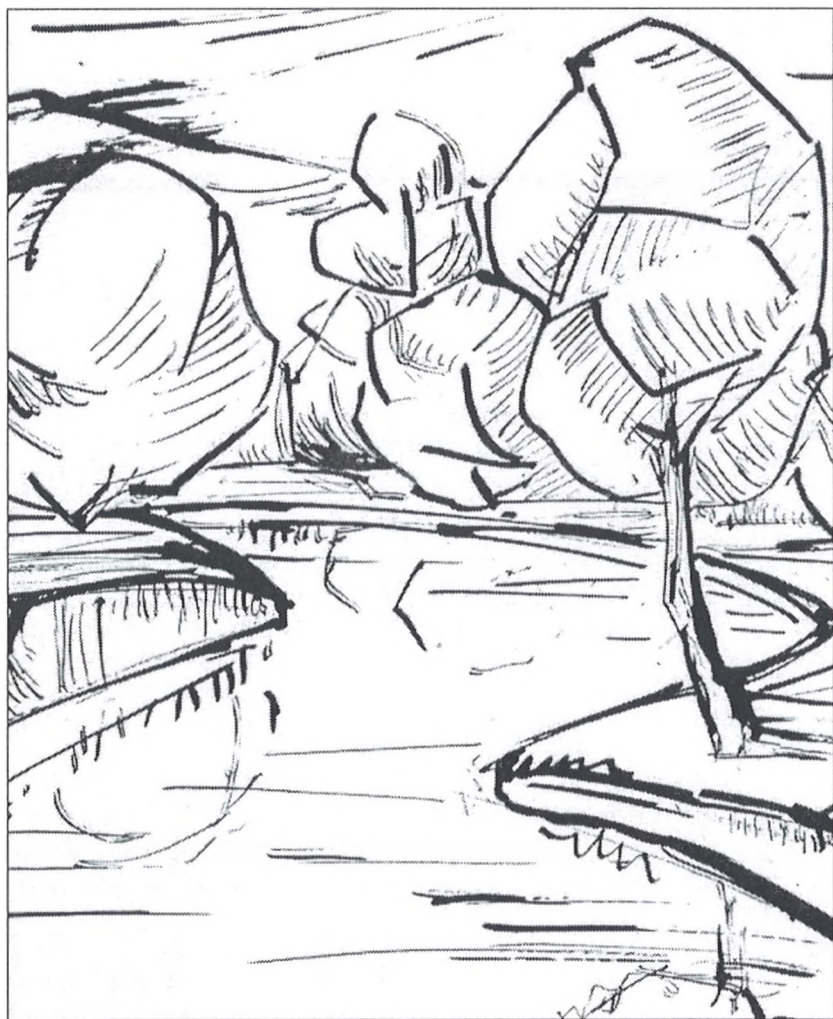
12
R
KÖNYV-ÉRTÉKELŐ KÖZVETLEN
1910 BUDAPEST

Slovenčinár

á G a u M
A h E A U
f S s M k B ä R
2 0 0 2
K Y á t A

Celoštátna slovenská samospráva

Zemplinsky motív na kresbe HELENY VAJDOVEJ z Nového Mesta pod Šiatrom

Metodický časopis
Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS)

Publikácia vyšla s finančnou podporou
verejnej nadácie Pre národné a etnické menšiny v Maďarsku

Za vydanie zodpovedá
predseda CSS
Ján Fuzik

Koordinátorka publikácie
Mária Matejdesová

Redakcia

Edita Pecsényová
hlavná redaktorka - Békešská Čaba

Júlia Kucziková
Nové Mesto pod Šiatrom

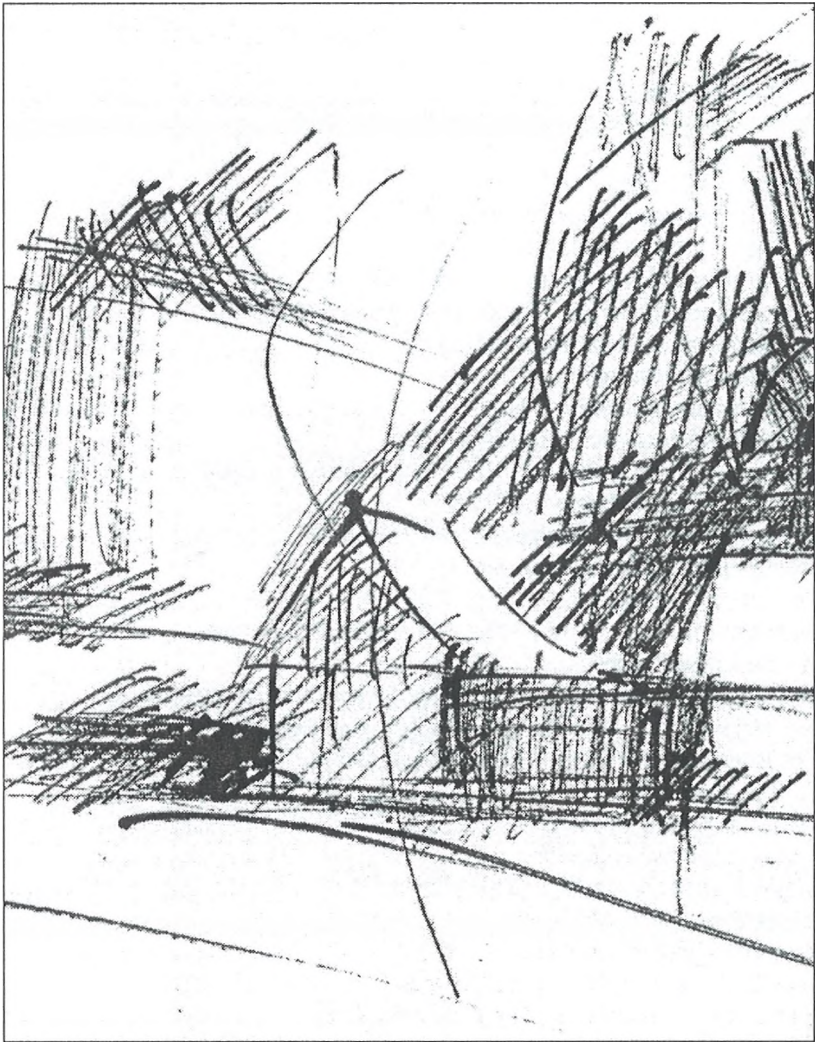
Magda Pažická
Sarvaš

Obálku navrhla
Judita Molnárová

Typografia, zalamovanie a príprava do tlače: Spoločnosť FUHL BT, Mlynyky
Technický redaktor: Imrich Fuhl Tlač: THORA BT, Budapešť
Rozsah: 7 (A/5) hárkov Náklad: 500 výtlačkov
Publikácia vyšla v apríli r. 2002

Obsah

Slovo redakcie	5
Diskusia	
Edita Pecsényová (Békešská Čaba): Dvojazyčná slovenská národnostná škola – ako ďalej?	7
Metodika	
Magda Pažická (Sarvaš): Funkčná gramotnosť v slovenskom jazyku	13
Mária Holeczová (Nové Mesto pod Šiatrom): Výučba slovenskej vzdelanosti – nový fenomén, alternatívy	19
Katarína Szabóová Szászová – Piroška Majerníková (Kétsoproň): Ako vyučujeme zo svojej učebnice	23
Anna Kondacsová (Sarvaš): Výchovné aspekty literárneho textu	25
Csilla Cséffaiová Eperjesiová (Békešská Čaba): Zásady vyučovania slovenčiny v MŠ slovenskej školy v B. Čabe	29
Sarolta Szuhiová (Nové Mesto pod Šiatrom): Dvojazyčný program v novomestskej materskej škole	35
Alžbeta Litauská Héjjasová (Budapešť): Cesta do ríše rozprávok	39
Spoznávajme sa	
Erika Kraszlánová (Santov): Úvahy o situácii v školách, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet	43
Piroška Majerníková – Katarína Szabóová Szászová (Kétsoproň): Od „Jeden kováč koňa kuje...” po jazykovú skúšku.....	51
Katarína Sziveková (Mlynky): Výučba slovenčiny v našej škole	55
Ruženka Komjáthiová (Veňarec): Miesto slovenského jazyka v školskej činnosti ZŠ	57
Valéria Petőfiová (Répášská Huta): Starosti a radosti vo výučbe slovenčiny	61
Zuzana Zsiláková Kövesiová (Békešská Čaba): Predstavuje sa békeščiabianska ZŠ na Petőfiho ulici	63
Rozália Keleczová (Čív): V čívskej všeobecnej škole	67
Mária Kanóczová (Nové Mesto pod Šiatrom): Stredná odborná škola cestovného ruchu	71
Naša história	
Ján Chlebnický (VÚSM Békešská Čaba): Posilňovač zoslabené slovenské povedomie	73
Zasmejme sa	
Z knihy „Naháňačka áut” (Vydavateľstvo „HEVI”)	77

Detail grafiky bývalého pedagóga Základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským v Novom Meste pod Šiatrom JANA EPERJESSYHO

S l o v o   r e d a k c i e

Milé slovenčínarky, milí slovenčinári i národnostní kolegovia!

Prešiel rok od milenejného vydania nášho znovuoživeného *Slovenčinára*. Tentokrát sa redakcia nášho časopisu rozhodla do tlače navrhnuť *tému dvojjazyčnosti*. Pri listovaní časopisu z vôle a iniciatívy *Celoštátnej slovenskej samosprávy* si preto záujemca nájde dominantne príspevky, týkajúce sa dvojjazyčnosti počnúc štartom v rubrike *Diskusia* a pokračujúc ďalším celkom pod názvom *Metodika*.

Je opäť jar, príroda ožíva, prilietajú sťahovaví vtáci i opravujú si zimou schátrané hniezda. Pravda, ak ich nájdú, ak sa zachovali... Podobne je tomu i v tretej časti nášho metodického časopisu. Oslovení autori príspevkov, tentokrát riaditelia i slovenčinári škôl, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet v rubrike *Spoznávajme sa* tiež ožili. Zrekapitulovali si momenty z minulosti života školy i načrtli súčasnú situáciu v ich ustanovizniach. V mnohom sa ich myšlienky zhodujú a niektoré sa líšia. To však už posúďte sami, milí kolegovia!

Napokon sa zoznámte s citlivým pohľadom späť na pôvod našich koreňov v záverečnej časti *Naša história* nášho modro sfarbeného časopisu, ako ďalšieho odtieňa po minuloročnej zelenej, ktorým skladáme *farbu dúhy* na národnostnej palete myšlienok, metodickej nápomoci a cesty bližšieho spoznávania sa.

*Ukážka z olejomalby bývalej žiačky slovenskej školy
v Novom Meste pod Šiatrom AGÁTY MATYIOVEJ*

DISKUSIA

Edita Pecsényová (Békešská Čaba):

Dvojazyčná slovenská národnostná škola – ako ďalej?

Názov článku obsahuje veľmi ťažkú otázku. Odpoveď na ňu môže byť rôznorodá: objektívna – suché vymenovanie faktov, subjektívna – ovplyvnená silnými emóciami, či politicky diplomatické hľadanie kompromisu, alebo bezohľadné skúmanie zodpovednosti, nič nehovoriace „*zahmlievanie*“ skutočnosti a ešte by som mohla pokračovať vo vymenúvaní rôznych prístupov k danej otázke. Rozhodla som sa, vzhľadom na svoje takmer dvadsaťročné skúsenosti v národnostnom školstve, odpovedať na otázku z vlastného hľadiska, uvedomujúc si, že nebudem vedieť úplne riešiť všetky vyskytujúce sa problémy. Pre mňa, občianku Maďarska, ktorá patrí k slovenskej národnosti, je *bolestivé a veľmi smutné pozerat sa na súčasný stav dvojazyčného národnostného školstva*.

Národnostná pedagogika nejakým spôsobom vždy priťahovala politiku. Boli obdobia, keď sa ňou zaoberali ako kampaňou, dostala sa do popredia, aby sa vzápätí na roky alebo aj desaťročia dostala do umele vyvolaného zahmlievania, dobročinnnej polotmy. Zdá sa, že niekoľko posledných rokov to len potvrdzuje. *Národnostné školstvo dnes nesporne nie je ústrednou otázkou, nie je „záležitosťou“ – dôležitou vecou.* Dodávam, vychádzajme z reality, že ňou ani nikdy nebolo. Ani v medzinárodnej praxi nie je zriedkavosťou, že *niektorý jazyk alebo jazyky sú v nevýhode oproti inému, respektíve iným jazykom.* Základom toho je hodnota právneho, hospodárskeho, kultúrneho a komunikatívneho jazyka, a (alebo) spoločenský, politický štatút jazyka hovoriacich. Ak sa tento stav trvalo upevňuje, začína sa legalizovať, hoci len na základe právnych zvyklostí, *jazyková ujma sa vždy odráža aj v menšinovom školstve.* V takom prípade potom „*netreba*“ – „*nemusí sa*“ v menšinovom jazyku učiť čítať, písať a nevýhoda tohoto potom spätne pôsobí na menšinový jazyk, nepomáha jeho vývoju, dokonca ho brzdí, *veď len v preferovanom jazyku sa môže a musí učiť to, čo je dôležité a užitočné v rebríčku spoločenských hodnôt.*

V Maďarsku sa možno uplatniť s maďarským jazykom. Existuje nelegálna hierarchia jazykov fungujúca *na základe už spomínaného práva zvyklostí*, ktoré politika nikdy neuzná. Stačí, keď sa pozrieme na to, do ktorých škôl sa rodičia rozhodli zapísať svoje deti, alebo na sociologický štatút občanov hlásiacich sa k slovenskej národnosti. Popri týchto diskutabilných faktoch je užitočné preskúmať jazykovú otázku aj z hľadiska školstva, lebo už v praxi sa stretieme s tým všetkým, čo sa v mojom príspevku zdalo byť čímsi neurčitým, teoretickým filozofovaním.

V Maďarsku nebolo a nie je národnostné školstvo so samostatným cieľom. Rozdiel medzi menšinovým a väčšinovým školstvom je do dnešného dňa v tom, že v *menšinovom školstve sa vyučuje menšinový jazyk a literatúra ako predmet, dokonca ako predmet „naviac“*. A v mnohokrát spomínanom NAT-e si národnostný jazyk, literatúra a vzdelanosť nezaslúžili *ani štatút samostatného vzdelávacieho okruhu*.

Čo znamená, prípadne ako by sme mohli definovať pojem *dvojazyčná slovenská škola*? Určenie tohto pojmu je protikladné, z odborného hľadiska nedostatočne podložené. Keď sú vo vyučovacom procese prítomné dva jazyky, to znamená, že *isté predmety alebo vzdelávacie okruhy sa vyučujú v jednom jazyku a iné v druhom* – hovoríme o dvojazyčnom vyučovaní. Pravidlo však dovoľuje v rámci predmetu *preklad odbornej terminológie do národnostného jazyka*, dokonca v rámci jedného predmetu je povolená dvojazyčnosť. V takomto prípade štatisticky počítame naše školy medzi *dvojazyčné*, ale skutočnosť je iná.

Jazykovú stránku sa bezpodmienečne oplatí priblížiť aj z *pedagogického hľadiska*. Možno, že najjednoduchšie bude, ak celý proces (bez vedeckého podkladu) zhrnieme do nasledujúcich bodov:

1. *50. roky* – živá hovorová slovenčina, svoje korene má v prvom rade v kultúre roľníkov, sedliakov. Stav slovenského jazyka je archaický s mnohými hungarizmami. Motivácia z domu, z rodiny.

2. *60. roky* – ešte živý jazyk, ale chudobnejšia slovná zásoba, väčší vplyv maďarského jazyka. Motivácia klesá. Otvoril sa svet maďarčiny.

3. *70. roky* – búrlivé pustnutie. *Extrémy*: existuje ešte živý jazyk, zlomkovité vedomosti, ale už sa masovo objavuje nevedomosť jazyka. *Motivácia*: skoro žiadna, možnosti v maďarčine sú vábivejšie. *Úloha*: nejako vyriešiť tento stav, spievať, tancovať, vystupovať, cestovať s cieľom zaškoľovania. Krízová pedagogika, začiatky rôznych pokusov na záchranu jazyka.

4. *80. roky* – zlomkovité, pasívne jazykové znalosti iba v náznakoch, prakticky nulové. *Slabá motivácia*: po maďarsky je to už oveľa ľahšie. *Úloha*: Riešenie chaotickeho stavu rôznych pokusov, škola je v postavení vinníka „*nenaučila deti jazyk*“, pozoruhodné zviditeľňovacie akcie, klesajúci počet žiakov. *Motivácia*: minimálna alebo žiadna, „*treba sa učiť angličtinu*“, hľadanie metodických postupov, riešenie krízy, v období spoločensko-politických zmien škola zostala odkázaná na seba, zmeny vo vedení prevádzkovateľa, prispôsobovanie sa novému stavu. Všetko praská, puká a spolu s tým aj národnostné školstvo, ktoré tiež zostalo odkázané na seba.

5. 90. roky – jazykové vedomosti nie sú. *Motivácia*: ak vôbec je – veľmi slabá. Školy zápasia medzi sebou o žiakov. Dopyt a ponuka. Činnosť hosťujúcich učiteľov. *Úloha*: Zabezpečenie dostatočného počtu žiakov, aj bez zásady. Akcie v najväčšom množstve, zápasenie o každý forint, o uznanie, o obstatie v konkurencii s inými školami, boj o milosť prevádzkovateľa, splniť očakávanie každého. Boj o prežitie, zákony, smernice, predpisy sa kozmickou rýchlosťou menia.

Dostali sme sa k súčasnosti a musíme pevne veriť, že *budeme mať ešte niekoľko desaťročí*, ktoré budeme môcť ovplyvňovať. Lebo škola nie je nič iné, iba *zrkadlový obraz spoločnosti*, je ako spoločnosť, v ktorej existuje. *Pravda, národnostná škola je aj trochu iná, lebo v nej sa formuje aj to, čo neexistuje*. Sú to zvláštne paradoxy: *v škole je to, čo vonku nie je*. Tu je svet, ktorý vonku bol, ale už nie je. Prevádzkovateľom školy nie je ten, ktorý ju používa a má na ňu morálne právo, a ten kto ju používa tiež nie je bezpodmienečne tým, ktorý ju považuje za svoju.

Takýto je teda súčasný stav a naozaj to musí byť veľmi bystrý, múdry človek, ktorý by vedel túto otázku vyriešiť: „*národnostná škola, ako ďalej?*” Sme tam, kde sme, no nie preto sedíme na svojich miestach, aby sme oplakávali prekrásnu minulosť a prstom ukazovali jeden na druhého, hľadajúc vinníka, ani preto, aby sme toľko klamali, že tomu už aj sami uveríme. Avšak, myslím si, ani preto, aby sme čakali hasenie našich frustrácií. *Byť slovenskou inteligenciou v Maďarsku je veľmi ťažké a zodpovedné*. Vidím, ako niektorí z nás vykonávajú obrovskú prácu nezištne, z pocitu zodpovednosti, nie kvôli peniazom. Vidím však aj to, že sú to práve oni, čo mnohokrát klopia oči s pocitom hanby, na ich pleciah padá *ťažká riešiteľných problémov*. To je dnes osud slovenskej inteligencie, s dôstojnosťou berie na seba zodpovednosť ten, kto sa na to podujme.

Po dlhom odbočení predsa sa len pokúsím odpovedať na otázku „*ako ďalej?*” Obraz je veľmi diferencovaný, nemôžeme hovoriť o *sieti dvojjazyčných škôl*. Berúc do úvahy súčasný stav, najdôležitejšou úlohou je *existovať*. Aj to musí byť jasné, že žiadna škola, s ohľadom na aktuálny stav vyučovacieho jazyka, nemôže urobiť krok späť, ani sa ničoho vzdať. Je to *veľmi tvrdá úloha*. Stav jazyka – po zakonzervovaní – treba posilniť. A to počtom žiakov, úrovňou vyučovania, kvalitou výchovy a schopnosťou konkurovať. To všetko nie podľa direktív zhora, na vonkajší nátlak (vtedy je to odsúdené na zánik), ale treba začínať stavať zdola, z *vnútorných potrieb*. *Zvyšovanie počtu žiakov* nemôže prebiehať bez zásad. Naše školy nemôžu byť *sociálne inštitúcie*. Zo začiatku by cieľom mohlo byť usmerňovanie heterogénneho sociálno-kultúrneho stavu, neskôr *vedomé zaškoľovanie*. Budúcnosť dvojjazyčných škôl zabezpečuje *stabilná báza materských škôl*. Výber školy treba presunúť do predškolského veku. Materskú školu treba po odbornej stránke urobiť *príťažlivou*, čo sa týka jazyka, je nutné ju posilniť *hosťujúcimi učiteľkami*. Treba diskutovať s rodičmi detí predškolského veku, tak by sa mohla zrodiť *motivácia* na učenie sa jazyka. Naša práca bude mať význam vtedy, keď

rodičia budú vedieť vedome odôvodniť, *prečo zapísali dieťa do národnostnej inštitúcie*. Je veľmi dôležité, aby *slovenský jazyk bol uvedeným dôvodom pri výbere školy*. Je to ťažká úloha, ale splniteľná.

Pomocou pedagogických prostriedkov je potrebné *vypracovať metodiku národnostnej výchovy*. Deťom musíme odovzdať vzťah k slovenskosti prispôsobený ich vekovým špecifikám. Pretože aj my, Slováci v Maďarsku *máme o sebe dosť protikladný, niekedy pokrivený obraz* – nebude to ľahká úloha. Toto môžeme očakávať len od seba, meradlom je naša úroveň nárokov. Veľa závisí od motivácie pedagóga, od jeho osobného pohľadu na vec, inteligencie, vzťahu k povolaniu. Aj zámer je už určitým výsledkom, len keby tých zámerov bolo viac! Treba vziať na vedomie, že *prevádzkovatelia našich škôl* – okrem povinného financovania, ktoré sa snažia vyriešiť čo najskromnejšie – *nie sú zainteresovaní na akomkoľvek rozvoji našich škôl*. Zastupiteľské zbory sa len veľmi ťažko dajú presvedčiť o financiách navyše. Klasickým príkladom toho je viacnásobná hlasovacia procedúra pri rozširovaní *békeščabianskej slovenskej materskej školy*. Členovia zastupiteľského zboru dokonca už prišli na to, že keď budú hlasovať záporne, neovplyvní to ich poslanecké mandáty, nik nebude proti nim organizovať masové demonštrácie.

Vybojovať si dohovor, pozíciu je veľmi ťažké. Zastúpenie spoločných záujmov – kvôli rozdielnosti postavenia jazyka (pod týmto myslím silnú závislosť od prevádzkovateľa) – si nevieme vytvoriť. Bolo by dobre, keby za nami vždy stála – a pocítili by to aj členovia zastupiteľského zboru – *Celoštátna slovenská samospráva*. Musíme sa stať *spôsobilí* – inú možnosť teraz nemáme – *komunikovať v danom volebnom cykle s aktuálnymi poslancami*. Pomohla by aspoň *výmena skúseností*. Ja som sa, bohužiaľ, poučila na vlastnej škode, ale istotne je aj iné „*úspornejšie*“ riešenie. Naše inštitúcie musíme premeniť na *inštitúcie, ktoré poskytujú európske vzdelanie*. Popri zdôrazňovaní slovenčiny stavanej na tradíciách, momentálne musíme vysokým počtom hodín zabezpečiť *vyučovanie anglického a nemeckého jazyka* a najnovšie *poznatky z informatiky*. Zabezpečenie kvality je taktiež dôležitá požiadavka *Európskej únie*.

Naše školy môžu dobre fungovať *iba v úzkej spolupráci s rodičmi*. Požiadavky rodičov sú ukazovatele, na ktorých treba stavať. Každý zásah zvonku môže byť prijatý alebo zamietnutý len po konzultácii s rodičmi. Hlavné slovo má ten kto objednáva, a to sú rodičia. Naším cieľom do budúcnosti musí byť, aby sme boli *majiteľmi aj prevádzkovateľmi svojich inštitúcií*. K tomuto momentálne nie sú podmienky a úprimne povedané ani úmysel. Inštitúcie môžeme prevziať iba vtedy, ak sa ich stav ďalej nezhorší, dokonca ak je zabezpečený aj ich rozvoj. Nieкто by sa už mal konečne rozhodnúť, *kto akú inštitúciu ako podporuje*, kto má úžitok z jej priorit. Všade sa „*súťaž*“ a u nás je „*rovnosť*“. Najväčšiu škodu tejto „*rovnosti*“ pociťujú tie inštitúcie, v ktorých prebieha naozajstná práca, v ktorých sa dosahujú rukulapné výsledky.

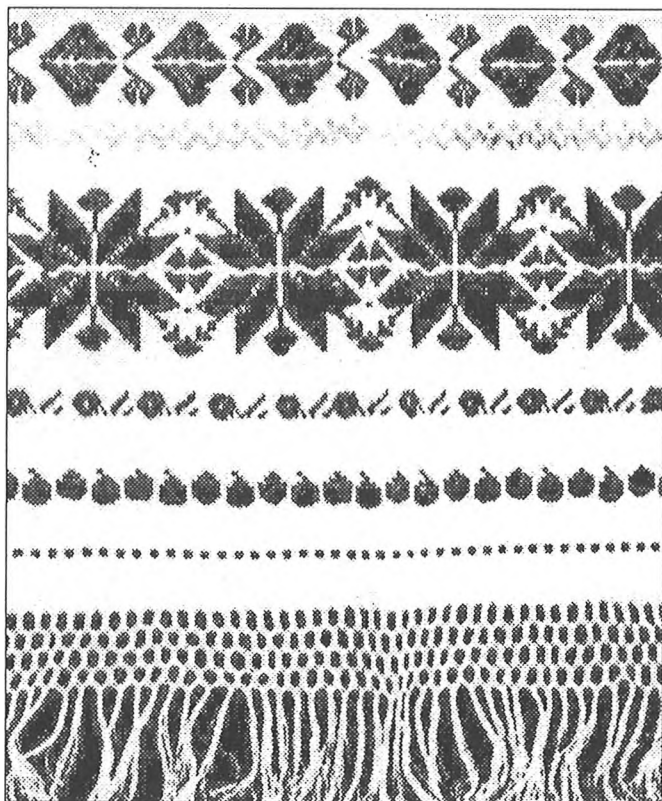
Nakoniec chcem skoncipovať také otázky – hoci názov môjho článku tiež obsahuje otázku – na ktoré neviem odpovedať jednoznačne kladne alebo záporne:

Máme toľko duševnej, fyzickej a morálnej sily, aby sme z vnútra začínali rozvoj?

Máme dosť času na realizáciu? (vo výučbe je čas hlavným faktorom)

Máme dosť ľudí, schopných realizácie?

Pre koho sme dôležití?

Kresba JÁNA EPERJESSYHO

M E T O D I K A

Magda Pažická (Sarvaš):

Funkčná gramotnosť v slovenskom jazyku

Základný cieľ vyučovania slovenského jazyka v maďarskom prostredí stanovuje všeobecne platné kritériá pre vyučovanie cudzích jazykov, podľa ktorých má žiak nadobudnúť komunikatívne schopnosti v ústnom i písomnom prejave. Splniť tento cieľ v plnom rozsahu nie je jednoduché. K tomu je potrebné, aby si žiak osvojil fonetické princípy jazyka, aby nadobudol schopnosť s porozumením čítať veku primerané texty, má byť schopný reprodukovat' prečítaný text a aj zvládnuť správny písomný prejav s uplatňovaním gramatických pravidiel. Praktické používanie takto nadobudnutých zručností je znakom ovládania jazykového systému v ústnej i písomnej podobe.

K splneniu tohto cieľa máme k dispozícii časové obdobie od 5. roku veku dieťaťa. Do tohoto obdobia teda zaraďujeme i obdobie prípravy v materskej škole, ktoré nám dáva široké možnosti na hravý spôsob nácviku fonetiky prostredníctvom riekaniek, rečňovaniek a pod. Tu sa vlastne začína formovať správne osvojenie fonetiky jazyka a začínajú sa používať prvé slovenské slová z okruhu bezprostredného okolia žiaka. Formuje sa citový vzťah k jazyku a tu sú i počiatky národnostného uvedomenia. Dieťa si zvyká na dvojazyčné prostredie a postupne sa stáva jeho súčasťou. V tomto období vo veľkom rozsahu môžeme využiť detské hry, v ktorých sa rozvíja schopnosť ústneho vyjadrenia v slovenskom jazyku. Ich variabilitou dosiahneme zakódovanie väzieb, ktoré v neskoršom období rozvíjame ďalšou uvedomelou činnosťou. V základnej škole začíname rozvojom ústneho vyjadrovania. Nie je to jednoduché, lebo žiaci nedisponujú dostatočnou slovnou zásobou, aby sme mohli viesť cieľavedomý rozhovor. Najskôr musíme rozvíjať slovnú zásobu a jej nácvik usmerňovať mnohými motivačnými cvičeniami. V prvej fáze využívame poznatky získané v predškolskom zariadení a snažíme sa ich rozvíjať, prehlbovať a triediť, zaraďovať do skupín a logických i gramatických celkov. V ďalšom období si žiak osvojuje schopnosť čítať s porozumením, má získať schopnosť reprodukovat' prečítaný text, ústnou formou vyjadriť svoje myšlienky a zvládnuť správny písomný prejav na takej úrovni, aby dosiahol funkčnú gramotnosť v slovenskom jazyku.

Pojem funkčná gramotnosť obsahuje schopnosť používať písané slovo v životných situáciách. Je to schopnosť spracovať informácie obsiahnuté v textoch. Preto nácvik elementárneho čítania a písania od jeho počiatku podriaďujeme tomuto cieľu. Funkčná gramotnosť sa využíva v množstve životných situácií, začína pochopením

inštrukcie v škole a rozvíja sa vyhľadávaním informácií pre praktický život a orientáciu v ňom. Vzhľadom k tomu, že žiak osvojovaním slovenského jazyka získava vlastne druhú gramotnosť, musíme životné podmienky slovenského prostredia suplovať v škole a žiakovi poskytovať možnosti kontaktovať sa so slovenskými reáliami. Tento fakt musíme mať na zreteli v celom vzdelávacom procese, aby sme sa vyhli sklamaniu, že vynaložená námaha vo vyučovacom procese neprináša adekvátne výsledky. Nemali by sme sa uspokojiť s tým, že žiak nadobudne schopnosť elementárne čítať a písať, ale umožniť mu, aby precítil radosť zo získaných vedomostí tým, že ich dokáže v praxi použiť.

Úlohy tohto typu musia byť primerané, korešpondujú nielen s vekom a prebranou učebnou látkou, ale aj so životnými situáciami, ktoré sa žiaka bezprostredne dotýkajú a vyplývajú z jeho záujmov. V životných okolnostiach treba vyhľadávať situácie, ktoré podriaďujeme dvojjazyčnosti a žiaka naučiť pohybovať sa v oboch jazykových mutáciách, aby bolo pre neho dvojjazyčné prostredie prirodzené. Realizácia závisí od postoja učiteľa, ktorý tak ako v celom vzdelávacom procese, aj tu zohráva najdôležitejšiu úlohu. Prakticky to znamená, že sa deťom prihovárame po slovensky na celej vyučovacej hodine a využívame aj možnosti v mimovyučovacom čase. Pomáhame žiakovi orientovať sa v pojmoch, ktoré označujú jeho činnosť v triede, ale aj v priestoroch mimo triedy, organizačnými pokynmi, alebo priamo usmerňovanými rozhovormi, ktoré vedieme po slovensky. Od žiaka tiež žiadame, aby sa vyjadroval po slovensky, a tak prijímal naše teoretické poučenia z vyučovacích hodín do svojej aktívnej slovnej zásoby. K funkčnej gramotnosti zo slovenského jazyka môžeme našich žiakov doviest' iba systematickou prácou naplnenou tvorivými postupmi. Systém z hľadiska vonkajšieho postavenia máme vlastne vybudovaný tým, že rešpektujeme zákonitosti školského postupu (učebné osnovy, plány, stanovený počet hodín v ročníkoch, k dispozícii máme i učebnice slovenského jazyka a literatúry resp. konverzácie). Sú to stále orientačné zdroje. Okrem toho každý učiteľ, alebo každá škola disponuje vlastnými zdrojmi, ktoré považujeme za menné. Vznikajú a zanikajú resp. menia sa podľa okolností. Pohyblivé zdroje naplnené vlastnými individuálnymi postupmi učiteľa majú významnú motivačnú funkciu. Práve v tomto smere sa prezentuje osobnosť učiteľa, jeho osobná zanietenosť, tvorivosť, prispôbivosť detskej kreativitě, cieľavedomosť, postupnosť, náročnosť, uplatňovanie tvorivých pracovných postupov a snaha nájsť priestor pre praktickú realizáciu teoretických poznatkov.

Využívame k tomu medzipredmetové vzťahy, popoludňajšiu činnosť žiakova nezanedbáme žiadnu ponuku, ktorou môžeme prispieť k rozvoju funkčnej gramotnosti v slovenskom jazyku a jej praktickej realizácii. Sem zaraďujeme vonkajšie aktivity, medzi ktoré patria napr. súťaže organizované CSS alebo inými vnútroštátnymi orgánmi i zahraničné aktivity. Dobrou pomôckou sú knihy a časopisy. Táto možnosť v našich podmienkach je však značne obmedzená, lebo novinky z tejto oblasti sú nám ťažko

dostupné a o pravidelnosti sa vôbec nedá hovoriť. Jediný stály zdroj sú *Ludové noviny* s prílohou *Okienko* a v posledných rokoch nás pravidelne poteší *Bystrozraká Barborka*.

V tomto smere využívame zdroje, ktoré nám poskytuje spolupráca so slovenskými partnermi. Pripravujeme pre žiakov úlohy, ktoré navodzujú konkrétne životné situácie primeraným spôsobom realizujeme praktické návody a pokyny. Veľa príležitostí nám dáva organizovanie školy v prírode na Slovensku, kde sa nám ponúka mnoho možností na všestranný rozvoj funkčnej gramotnosti zo slovenského jazyka. Takúto úlohu plnia lyžiarske výcvikové kurzy a iné možnosti priameho pobytu detí na Slovensku. Tak si deti majú možnosť priamo overiť ako dokážu uplatniť poznatky zo slovenského jazyka v praxi a elementárne poznatky preniesť do reálneho života. Existujúce učebnice slovenského jazyka rešpektujú požiadavku rozvíjania funkčnej gramotnosti, ale učebnica vo vedomí žiaka a aj učiteľa je vždy statickým nositeľom vzdelania aj vtedy, keď pristupuje k riešeniu úloh vzdelávania tvorivým postupom. V tomto smere nám môžu veľmi pomôcť iné inštitúcie, napr. knižnice, alebo slovenské domy, organizovaním vhodných podujatí pre deti, ktorými sa dá podporiť praktické ovládanie slovenského jazyka. Pokladáme za dôležité, aby sa deti vlastnou priamou činnosťou podieľali a organizovaní podujatí, čím získajú praktické skúsenosti vo vyjadrovaní v slovenskom jazyku. Žiaci nemôžu totiž získať kvalitnú funkčnú gramotnosť v slovenskom jazyku ak im poskytujeme iba vedomosti v uzatvorenom okruhu. Je nutné, aby sme svoje pôsobenie posunuli na rozvoj všeobecných zručností a schopností.

V poslednom čase veľkú expanznú vlnu vo verejnom živote zaznamenávajú počítače a internet. Záujem žiakov o informatiku je veľmi veľký a z toho dôvodu je veľmi príťažlivé využiť tento fakt aj pre zdokonaľovanie žiakov v oblasti slovenského jazyka. Na vyučovacích hodinách informatiky sa žiaci naučia používať počítač a je veľmi jednoduché rozšíriť tieto znalosti aj na písanie a úpravu slovenských textov. Prostredníctvom internetu môžeme získať veľa informácií, ktoré využívame v rôznych oblastiach našej činnosti. Poskytuje nám množstvo praktických cvičení, ktoré môžeme pretransformovať na naše podmienky a doplniť nimi učebný materiál. Internet využívame nielen na rozšírenie vedomostí, ale podporuje rozvoj všetkých jazykových zručností. Precvičujeme ním počúvanie, hovorenie, čítanie a aj písanie. Internet so sebou prináša také možnosti, že vlastne dáva každému priestor pre to, aby si sám určil čo z neho bude čerpať a aký úžitok z neho chce mať. Vstúpil do nášho života, stáva sa existenčnou súčasťou mladej generácie a škola musí otvoriť dvere, aby zúžitkovala možnosti, ktoré ponúka. Musíme si uvedomiť tento fakt, prispôbiť mu vlastné postoje a naučiť sa ovládať prácu s počítačmi a internetom tak, aby sa stali účinným nástrojom, pomocou ktorého budeme dosahovať jeho efektívne využitie.

Zárukou úspechu v technickom zvládnutí a praktickom používaní informačnej techniky pre učiteľa slovenského jazyka je spolupráca s učiteľom informatiky. S jeho pomo-

cou zvládneme základy potrebné pre našu prácu bez väčších problémov. Náročnejšie sa javí vyhľadávanie vhodných programov, lebo internet ponúka množstvo lákadiel, ktoré rozptyľujú pozornosť a často zvädzajú z cesty ku vzdelaniu. Preto je dôležité, aby sme žiaka dokázali usmerniť, pomohli mu orientovať sa v množstve informácií a naučili ho vyberať tie, ktoré sú pre neho potrebné. Túto schopnosť musí prvom rade nadobudnúť učiteľ a ukazuje sa, že v tomto smere je potrebné odovzdávanie vlastných skúseností kolegom veľmi potrebné.

V súčasnom období môžeme na internete nájsť webové stránky štyroch slovenských škôl v Maďarsku. Pre žiakov je vzrušujúce objaviť ich a oboznámiť sa s prácou svojich rovesníkov. Príprava vlastnej webovej stránky v slovenskom jazyku obohatí žiakov o mnohé praktické poznatky zo slovenského jazyka a tiež z informatiky. Nuž, nech sa páči – kliknite – a môžete pozerieť, počúvať, čítať a elektronickou poštou písomne odpovedať i pýtať sa. Na internetových stránkach môžu žiaci získať mnohé cenné informácie priamo zo Slovenska. Stačí napísať adresu „www....sk“. Napísané bodky v sebe skrývajú nespočetné množstvo informácií, ktoré vieme pretransformovať na naše podmienky. Napríklad ak plánujeme cestu na Slovensko môžeme už doma získať mnoho poznatkov o lokalite, ktorú sa chystáme navštíviť.

V informačnom servise sa dozvieme veľa zaujímavostí, ktorými vzbudzujeme u žiaka záujem o Slovensko a slovenčinu. Internet môžeme využiť aj na vyučovacích hodinách literatúry. Žiaci sami dokážu nájsť mnohé informácie o spisovateľoch a literárnych dielach, alebo fotografie a súbory z pamätných izieb alebo iné pamätníky, ktoré sa viažu k preberanej učebnej látke. Napríklad prečítané povesti o slovenských hradoch môžeme doplniť obrazovým materiálom a reáliami z internetu. Stačí napísať adresu „www.hrady.sk“ a kliknúť. Na internetovej adrese „www.slovakradio.sk“ je prezentovaný program „*detské obrázkové rádio*“. Môžete si vybrať – *Príbehy veľkých myšlienok a tých čo ich tvorili* – pre starších žiakov, alebo veľmi milo zostavený link – *Mať tak o koliesko viac...* – Stačí kliknúť a počúvať. Ak chcete niečo iné a možno ani neviete poriadne čo, pomôže vám „*Dunčo*“. Jeho adresa je: „www.dunco.sk.“ Kliknite a uvidíte. Na Dunča sa môžete spoľahnúť. Vyhľadáva na celom internete a umožňuje hľadanie aj prostredníctvom iných vyhľadávačov. Ak to naučíme svojich žiakov, určite sa budú na hodiny s internetom tešiť. Prácou na počítači a využívaním internetu spravíme veľký krok k naplneniu nášho cieľa v smere k získaniu funkčnej gramotnosti žiakov. Spolu s internetom prispejeme k modernizácii vyučovacieho procesu a vyučovanie sa stane zaujímavejším a zmysluplnejším.

Grafika AGÁTY MATYIOVEJ

Kresba AGÁTY MATYIOVEJ

Mária Holeczová (Nové Mesto pod Šiatrom):

Výučba slovenskej vzdelanosti – nový fenomén, alternatívy

Od školského roku 2001/2002 sa podľa rámcového plánu v prvom a piatom ročníku zaviedlo vyučovanie predmetu *slovenská vzdelanosť*. Žiaľ, hneď dodávam, že k realizácii nového predmetu nemáme k dispozícii učebnice, taktu sa učiteľ musí spoliehať len na svoje skúsenosti a zážitky prežité v detstve. Útechou vo výučbe nového fenoménu je, že on až taký nový ani nie je. S otázkami slovenskej vzdelanosti sme sa zaoberali aj pred zavedením rámcových osnov. Keď sa blížili cirkevné sviatky Veľká noc, Vianoce..., deti, ktoré pochádzali zo slovenských dedín, rozprávali o ľudových zvykoch v ich rodisku.

Ako učiteľku slovenčiny ma vždy zaujímal život slovenských ľudí na dedine. Keď som bola žiačkou novomestskej slovenskej školy, často som trávila víkendy u mojich spolužiakov v Malej Hute. Nikdy nezabudnem na tie večery, keď staršie babky priadli a mladí sa zabávali. V sobotu a nedeľu sa nás päť-šesť dievčat chytilo za ruky a popoludní pred litániou sme sa prechádzali uprostred dedinskej cesty. Veselo sme zdravili starých, ktorí sedeli na lavičkách pred plotom – iste nás neskôr ohovorili – no každého sme pozdravili, namiesto „*Dicsértessék*“ sme povedali len „... *csértessék*“. Nikdy nezabudnem na tieto bezstarostné dni. Vryli sa mi do pamäte ako nezabudnuteľné zážitky, ktoré si našli miesto i na hodinách slovenského jazyka a v posledných rokoch i vo výučbe slovenskej vzdelanosti.

Počas svojho pedagogického pôsobenia som vždy kládla veľký dôraz na to, aby medzi ľuďmi z vidieka, rodičmi a našou školou bol dobrý vzťah. Pomer žiakov, dochádzajúcich z okolitých obcí a z mesta sa od založenia školy značne zmenil. Jazyček váh sa priklonil k väčšinovému počtu mestských detí a tak teraz väčšiu časť našich žiakov tvoria deti z mesta. Pre nás, národnostných učiteľov je preto o to väčšou povinnosťou nový predmet približovať so zodpovednosťou. Teda pestro, bohato, živo. A jedna z alternatív ako? V rámci krúžku slovenského jazyka. Dovoľte mi v ďalšej časti môjho príspevku priblížiť, ako to u nás v *Novom Meste pod Šiatrom* v posledné roky funguje.

Kultúrnohistorické návštevy medzihorských slovenských obcí. Prečo to robíme? Predovšetkým preto, aby sa žiaci dostali do bezprostredného styku so vzácnymi, milými a ochotnými ľuďmi, aby sa oboznámili s krásami Zemplínskych hôr. Po finančnej stránke sme sa zabezpečili úspešným súbehom verejnej nadácie *Pre vzdelávanie Boršodsko-Abovsko-Zemplínskej župy* (Borsod-Abaúj-Zemplén Közaktatásáért Közalapítvány). Keďže sme súbehom vyhrali väčšiu sumu peňazí, umožňuje nám to

vyhľadávanie viacerých dedín a tieto výlety využívame aj na zbieranie ľudových zvykov. Takto sme sa dostali do najsevernejšej časti Maďarska, do dediny *Fizér*. Pomerne veľa žiakov, hoci žijú v blízkosti týchto dedín, ešte nebolo v tomto krásnom prostredí. Pri oboznamovaní sa s minulosťou tamojších ľudí, dôležitú úlohu hrajú národnostné oblastné domy. Mali sme možnosť vidieť staré kuchynské náradie, otvorený komín, kde údili slaninu a bravčové mäso. Izbovú teplotu v dome zabezpečovala pec. Ku každému domu patrila hospodárska budova. Navštívili sme aj školu, kde sa vyučuje slovenčina, ako predmet.

Pod územnú správu nášho mesta patrí i niekdajšia samostatná slovenská obec *Baňačka*, do ktorej nás so žiakmi krúžku viedla naša ďalšia cesta. Tu nás tetky oboznámili s tkaním jednoduchého koberca.

Deň menšín v Maďarsku – oživenie tradícií priamo v školských priestoroch, slovenská vzdelanosť i mimo vyučovania. Veľkým zážitkom pre deti boli decembrové národnostné dni zorganizované už po tretí raz. Áno, národnostné dni v množnom čísle, nakoľko by som tu rada načrtna opäť jednu z alternatív zachovávanía tradícií a zvykov v rámci dvojdnového programu. Počas spomínaných dní sa k naším deťom dostal drotár z Vágáškovej Huty a porozprával im ako chodievali jeho otec a príbuzní po okolí. Drôtovali najprv hlinené nádoby, potom opravovali aj kovové hrnce. Svoje náradie nosili na chrbte v tzv. *krošenke*. Neskôr opravovali aj sporáky a rúry. Často sa stalo, že deti sa im vysmievali, zlodeji okradli, čo svedčí o ich neľahkom živote. Členky pávieho krúžku z *Malej Huty* nám zase rozprávali, ako sa konali vohľady, vydávanie mladej. Pri usmerňovaní života mladých hlavnú úlohu hrali rodičia. Od členiek pávieho krúžku z Baňačky sme si mohli vypočuť zvyky, týkajúce sa krstín.

K úspechu plnenia požiadaviek slovenskej vzdelanostnej výučby prispela i prednáška *dr. Márie Žilákovovej* z katedry slovakistiky budapeštianskej *Univerzity L. Eötvösa* (ELTE). Fundovaná a skúsená osobnosť, organizátorka mnohých národnostných výskumov a zbierok po krajine sa tento raz pripravila s témou ľudové liečiteľstvo. Primerane motivovaní žiaci, bez ohľadu na vek a predošlé znalosti v súvislosti s témou, sa smelo pypytovali a dočkali sa i odpovede ako a čím liečili na dedinách. Liečilo sa pomocou známych liečivých bylín, racionálne, ale boli i takí ľudia, ktorí sa liečili podľa viery, iracionálne. Prednášky a stretnutia podobného typu neobohacujú len žiakov, milo prekvapená som bola i ja a moji kolegovia, keď sme boli svedkami toho, koľko liečivých spôsobov poznajú aj naše deti.

Ľudový tanec, ľudová hudba, alebo telesný prejav výučby slovenskej vzdelanosti. Všetky hore vymenované aktivity, podľa mojich skúseností, vždy pozitívne vplývali na podnecovanie záujmu žiakov. Nikdy som tieto činnosti nemusela vynucovať, vždy sa o ne všetci zainteresovaní – prednášateľ i poslucháč, aktér i aktivovaný, zaujímali vzájomne spontánne. Podobne tomu bolo i v rámci spoločne organizovaného odpoľudnia ľudového tanca. K dobrej nálade dopomohla aj tanečníca zo skupiny

Bokréta. Žiaci s radosťou cvičili tanečné prvky slovenského ľudového tanca a k pozitívu celej činnosti patrí i fakt, že prítomná bola v podstate celá škola s jej 163 žiakmi. Oživenie a „zpochybnenie“ slovenských zvykov takto má i súdržnú silu. Má moc, ktorá v spoločnej činnosti zjednocuje skupinu a predsa diferencuje, veď žiaci i učitelia tancovali slovenské tance, telesne sa odreagovali krokmi slovenskej karičky.

Ani živá ľudová hudba nechýba zo života novomestskej školy. CD nosiče a audiokazety, nahrané žiakmi školy, jej bývalými žiačkami, pávím krúžkom Rozmarín, obohateným i škôlkármi a učiteľským zborom dostali názov Zemplínske ozveny a sú len živým dôkazom toho, že zemplínske piesne neumierajú, nevyblednú znotované v starých zbierkach, no sú ozvučované naraz i tromi generáciami zanietených Slovákov od najmladšej generácie počnúc až po najstaršiu. A ak to má byť slovenská vzdelanosť, v rámci ktorej sa má ozvučiť storočná pieseň, tak dajme priestor, tak túto možnosť nevynechajme.

Národnostné dni sa organizujú vždy pred Vianocami. Tento fakt znásobuje možnosti obohacovania mimoškolskej výučby slovenskej vzdelanosti. Naším deťom poskytuje možnosť zoznámiť sa s prípravou rôznych vianočných ozdôb z prírodného materiálu, akou je slama, vianočný venček na dvere. Týchto aktivít sa zúčastňujú i škôlkári zo slovenskej národnostnej skupiny a naši bývalí študenti zo Strednej odbornej školy cestovného ruchu, kde pokračujú v štúdiu odborného slovenského jazyka. Bohatstvo našich predkov je nesmierne pestré, čomu nasvedčuje i tohoročný plán navštíviť v Bukových horách miesto pálenia vápna.

Na záver: Som rada, ak som mohla svojím príspevkom podnietiť i ďalších kolegov k práci a mohla poukázať na alternatívy vyučovania slovenskej vzdelanosti i v mimoškolskej činnosti. V horeuvedených podnetoch sa strieda teória z dejepisu a z národopisu s praxou a realitou našej každodennej činnosti, záleží len na srdci – nie na očiach, ktorými tú realitu chceme vidieť!

Grafika AGÁTY MATYIOVEJ

Ako vyučujeme zo svojej učebnice

Učebnica, Idem, idem do školičky, ktorú sme spracovali pre 1. ročník je určená v prvom rade pre školy, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet, ale je vhodná aj na vyučovanie konverzácie v prvom ročníku slovenských škôl typu A, B. Možno sa mnohí pýtajú, *prečo sme sa rozhodli napísať novú učebnicu*, keď už máme k dispozícii niekoľko kníh k vyučovaniu slovenského jazyka v prvom ročníku. Nuž, chceli by sme ponúknuť takú knihu, ktorá je metodicky prispôbená modernému chápaniu priebehu vyučovacieho procesu, a ktorá je dobrou pomôckou žiakom, pedagógom i rodičom.

Dáva možnosť diferenciacie na základe štruktúry pracovnej skupiny i počtu hodín. Spracovanie sa podriaduje komunikatívnemu systému, v ktorom je dominantná konverzácia. Neočakáva sa od žiaka znalosť písomného prejavu, veď v školách, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet, sa učia žiaci písať a čítať po slovensky iba v druhom ročníku. Texty, vetné modely, básničky, pesničky, dialógy, teda celý slovný aparát je v písanej forme uvedený z toho dôvodu, aby mohli rodičia a vychovávatelia mohli žiakovi pomáhať a kontrolovať jeho domácu prácu. Chceme tým zdôrazniť nevyhnutnosť spoločného postupu, ktorý dáva záruku úspešnosti.

Učebnica je zostavená v súlade s požiadavkami rámcových učebných osnov. Obsahuje 13 systémovo spracovaných tém, a to:

– My sa ešte nepoznáme	– Časti tela
– Škola	– V obchode
– Rodina	– Režim dňa
– Jeseň	– Jar
– Zima	– Zvieratá (domáce, lesné i vtáky)
– Bydlisko	– Oslavujeme
	– Leto

Obsahová štruktúra berie do úvahy detský aspekt a vychádza zo životných situácií, čím napĺňame hlavné výchovno-vzdelávacie ciele. V živote detí v tomto veku hrá veľmi dôležitú úlohu hra, práve preto sa v našej učebnici často vyskytujú detské ľudové hry, výtčanky, ľudové piesne, básničky a spoločenské hry. Cieľom týchto hier je, aby si deti

slovenčinu obľúbili, aby sme ich motivovali a samozrejme aj rozvíjanie a upevňovanie slovnjej zásoby, rozvíjanie komunikatívnej schopnosti a vytvorenie príjemnej atmosféry na vyučovacích hodinách. Vieme, že v živote detí je veľmi dôležité príjemné, harmonické rodinné ovzdušie, ktoré sa odzrkadľuje i v našej učebnici. V knihe čakajú na deti ich priatelia: *Anča, Gregor a Dorotka*. Spolu s nimi postupne objavajú svet slovenských slov.

Rozsah slovnjej zásoby je pohyblivý. V učebnici je osobitne vyznačených päťsto slov, čo považujeme za minimálnu slovnú zásobu každého žiaka. K učebnici sme nepripravili pracovný zošit, lebo si myslíme, že používanie učebnice s cvičeniami je pre deti jednoduchšie. Zostavili sme aj príručku, ktorá obsahuje časovo tematický učebný plán, návrhy na vyučovacie hodiny a opisy hier.

Pokladali sme za dôležité, aby sme k učebnici „*Idem, idem do školičky*“ vypracovali aj učebný plán, aby sme aj tým napomáhali prácu našich kolegov. Samozrejme je to iba návrh, každý učiteľ sa má rozhodnúť či bude pracovať podľa neho, alebo si vypracuje svoj vlastný učebný plán.

K učebnici sme zostavili aj zoznam ďalších učebných pomôcok, (obrázky na demonštráciu, tablá a zvukové nahrávky). Návrhy na tieto učebné pomôcky sme podali cez vydavateľstvo na Ministerstvo školstva Maďarskej republiky, ale žiaľbohu sme na to doteraz finančnú podporu nedostali.

Na záver by som chcela informovať o tom, že knihu vydalo vydavateľstvo *KON-SEPT-H v Pilišskej Čabe*. Táto kniha má aj pokračovanie. Rukopis druhej čítanky i pracovného zošita s názvom „*Písmenká sú ako deti*“ už máme vypracovaný.

Anna Kondacsová (Sarvaš):
**Výchovné aspekty
literárneho textu**

Predmetová komisia slovenského jazyka, ktorá pôsobí v Slovenskej základnej škole v Sarvaši vo svojej činnosti vychádza z plánovaných celoškolských úloh. V tomto školskom roku máme osobitnú pozornosť venovať problémom mravnej výchovy a formovaniu mravných vlastností žiakov. V súvislosti s plnením tejto úlohy si predmetové komisie vytýčili spoločný program, náplňou ktorého boli tri otvorené vyučovacie hodiny. Maďarská literatúra 7. ročník, triednická hodina 6. ročník a slovenská literatúra 5. ročník. V centre pozornosti pri stavbe vyučovacích hodín boli nasledovné úlohy:

- vyžadovať od žiakov aktívnu prácu podľa ich schopností,*
- dbať na formovanie správnych pracovných návykov – pravidelnosť, presnosť, samostatnosť, disciplinovanosť,*
- do učebného procesu zaradiť konkrétne príklady na formovanie pozitívnych vlastností osobnosti žiakov a transformovať ich do každodenného života žiaka,*
- vmetodikou spracovania literárneho textu kultivovať správanie žiakov, odporovať vyučovanie slovenského jazyka a rozvíjať slovnú zásobu.*

V našom príspevku chceme oboznámiť čitateľov s metodickými postupmi uplatnenými na vyučovacej hodine literatúry v piatom ročníku.

Stanovené úlohy sme realizovali prostredníctvom literárneho textu z knihy **Jozefa Pavloviča a Ruženy Smatanovej**: „Čítajte si s nami“. Z uvedenej knihy sme vybrali literárny text „Pomoc“. Vzhľadom na to, že text nie je publikovaný v našich učebniciach uvádzame jeho plné znenie.

„Vladko, zlatko moje, skoč mi do obchodu po práškový cukor!“ vraví mama svojmu synovi.

Vladkovi sa však nechce.

„Učím sa,“ odpovie.

„Len sa uč, aby si mal dobré vysvedčenie. Potrebujem aj iné veci, zjdem si do obchodu sama,“ odvetí mama.

Po krátkom čase ozve sa z kuchyne mamin hlas zase:

„Vladko, zlatko moje, skoč mi vziať do komory cibuľu!“

„Práve som sa začal hrať,“ povie Vladko.

„Len sa hraj, chůďa moje! Toľko máš toho učenia, že sa nemáš kedy ani zahrať. Potrebujem aj zemiaky, skočím si tam sama.“

Takto to ide celú sobotu, keď mama naháňa po byte robotu: varí, perie, žehlí upratuje.

„*Ruky mi idú odpadnúť!*“ zavzdychala. „*A tých odpadkov je zase plné vedro.*“

Vladko to počul, pohlo sa v ňom svedomie. Predstavil si, ako mama nesie plné vedro z horného poschodia až dolu a ako jej pritom odpadnú ruky. Veru sa vylakal. Pribehol do kuchyne a povedal:

„*Nechaj mamička, ja to vynesiem, ja som mocný, ja to vedro aj jednou rukou unesiem.*“

Takto, celkom takto to povedal. Lebo keby mamičke odpadli ruky, ako by varila a žehlila, čím by ho pohladila?

Text s výrazným výchovným zámerom, primeranou slovnou zásobou pre žiakov piateho ročníka a variabilitou vetných konštrukcií, ponúka bohaté možnosti metodického spracovania. Každý učiteľ môže uplatniť metódy, ktoré sú vhodné pre prácu s jeho žiakmi a niektoré uvádzame pre inšpiráciu.

V prvom rade je potrebné zvládnuť techniku čítania. Tu je variabilita možností veľmi bohatá. Prostredníctvom rôznych spôsobov, ktorými motivujeme žiakov a udržujeme ich čitateľský záujem dospejeme k výraznému čítaniu, ktoré podporujeme dialogizovaním textu. V tejto fáze prichádzame k stavu, kedy sa text stáva zrozumiteľným, jeho obsah pochopiteľným a môžeme začať riešiť úlohy, ktoré sme napísali na tabuľu:

1. *O kom sme čítali v článku?*
2. *Ktorý deň je?*
3. *Kam poslala mamička Vladka?*
4. *Čo mal kúpiť Vladko?*
5. *Čo mal priniesť z komory?*
6. *Podčiarkni, aký bol Vladko: šikovný, lenivý, neporiadny, pohodlný, nemotorný.*
7. *Vysvetlite spojenie: – mama naháňa po byte robotu.*
8. *Čo to znamená: – podať niekomu pomocnú ruku?*

Otázky a úlohy prečítame z tabule, aby sme ich správne vyriešili, text znovu čítame a žiakov motivujeme úlohami typu: čítaj nahlas, čítaj potichu, slabikuj, šepkaj, prečítaj len prvé slovo, prečítaj posledné slovo z vety, žiak ktorý práve číta vyvolá ďalšieho, určíme spomedzi žiakov osoby: *Vladko, mamička, rozprávač* a pod.

Správne čítanie podporuje i úloha: Dajte do krúžku predložkové väzby! (do obchodu, po práškový cukor, z kuchyne, do komory, po byte, z horného poschodia, do kuchyne)

Variabilitu výrazov, pestrosť vyjadrovania sme sledovali úlohou: Vyhľadajte slovesá, ktoré znamenajú to isté ako slovo „*hovoriť*“.

V texte našli žiaci nasledovné synonymá: vraví, odvetí, ozve sa, zavzdychala, povedal.

Odpovieme na otázky, ktoré autori uvádzajú pod textom:

1. *Pamätáš si, po čo poslala mamička Vladka do obchodu?* Po prášok do pečiva, po prášok na pranie, alebo po práškový cukor?

2. *Čo mal priniesť z komory?* Cesnak, cibuľu alebo zemiaky?

Traja žiaci sú poverení osobitnou úlohou: predvedú pred deťmi pracovné úkony, ktorými znázornia prácu mamičky, deti majú uhádnuť, čo robí mamička.

Precvičíme slovesá: varí, žehlí, upratuje, zájde do obchodu, skočí do komory.

V tejto časti deti pracujú veľmi aktívne a pochopia zmysel vety „*Mamička naháňa robotu po byte.*“ aj vyjadrenie „*Ruky mi idú odpadnúť!*“.

V nasledujúcej časti hodiny sme venovali pozornosť frazeologickému výrazu: „*Podat' niekomu pomocnú ruku.*“ Vyjadrenie z literárneho textu sme aktualizovali na pracovné podmienky v našej triede nasledovnou úlohou:

Usporiadajte vety v slohovej práci, ktorá je napísaná na tabuli! Vymyslite nadpis!

1. Cez prestávku si Šára prosí od žiakov zošit.
2. Je pondelok ráno osem hodín.
3. Žiaci píšú do zošitov.
4. Dnes má na vrátnici službu Šára.
5. Norbert vzal svoj zošit a povedal: „Nech sa páči, tu je úloha.“
6. Podal jej pomocnú ruku.
7. Prvá hodina je matematika.

Žiaci vyriešili úlohu nasledovne:

Nadpis: Na vrátnici, Úloha, Cez prestávku, Pomoc;

Úvod: Je pondelok ráno osem hodín.

Jadro: Dnes má na vrátnici službu Šára. Prvá hodina je matematika.

Žiaci píšú do zošitov. Cez prestávku si Šára prosí od žiakov zošit. Norbert vzal svoj zošit a povedal: „*Nech sa páči! Tu je úloha!*“

Záver: Podal jej pomocnú ruku.

Výchovný zámer textu sme preniesli do hodnotenia postojov žiakov prostredníctvom dotazníka. Žiaci podčiarkli vety, ktorými vyjadrujú sebahodnotenie. Výsledok tohoto mini prieskumu sme spracovali na triednickej hodine, kde nám poslúžil ako základný materiál.

Dotazník sme zostavili nasledovne:

Čo je pravda? Podčiarkni! Ale úprimne!!!

1. Vladko neposlúcha mamičku.
2. *Ani ja neposlúcham rodičov.*
3. Ja len niekedy poslúcham rodičov.
4. *Ja sa doma len hrám.*
5. Ja musím doma pomáhať mamičke.
6. *Ja nerád (nerada) pomáham doma.*
7. Ja všetko urobím čo mi kážu.
8. *Za prácu dostávam peniaze.*
9. Za dobrú prácu ma rodičia pochvália.
10. *Pomáham aj spolužiakom.*
11. Podám pomocnú ruku aj mladším spolužiakom.
12. *Len tomu pomôžem, kto aj mne pomáha.*
13. Mám radosť, keď niekomu pomôžem.

Rozborom tohoto textu sme chceli ukázať, že hodina slovenskej literatúry nám dáva možnosť zaoberať sa nielen nácvikom čítania, nielen rozširovaniu stabilizovaniu slovnej zásoby, upevňovaniu gramatických väzieb a slohovej zložke, ale aj výchovným aspektom literárneho textu, čím dokážeme hodiny literatúry začleniť do komplexu výchovno-vzdelávacej činnosti školy.

Csilla Cséffaiová Eperjesiová (Békešská Čaba):

Zásady vyučovania slovenčiny v MŠ slovenskej školy v Békešskej Čabe

Slovenská materská škôlka je už 25 rokov súčasťou slovenskej základnej školy a gymnázia v Békešskej Čabe. Počas týchto rokov navštevovalo našu škôlku niekoľko stoviek detí. Slovenčina sa začala vyučovať zároveň s maďarským jazykom. Obidva jazyky sa deti učili súčasne. Ciele a zásady výučby v MŠ boli totožné s vyučovacími a výchovnými cieľmi slovenskej školy, boli jej súčasťou. Učitelia I. stupňa ZŠ úzko spolupracovali s učiteľkami MŠ, majú na zreteli spoločný cieľ, od ktorého závisel úspech či neúspech detí odchádzajúcich do 1. ročníka ZŠ.

Materská škola, ako základný typ predškolskej výchovy je súčasťou jednotnej výchovno-vzdelávacej sústavy. Je prvým krokom vo výchove detí od troch rokov po vstup do školy. Cieľom výchovnej činnosti v materských školách je zabezpečiť všestranný a harmonický rozvoj detí predškolského veku, v súlade s ich vekovými možnosťami a osobitosťami; a to tak, aby deti boli schopné úspešne vstúpiť do prvého ročníka všeobecnej školy.

Pri týchto zásadách má každá učiteľka brať do úvahy aj citovú stránku vzhľadom na to, že máme v rukách včeračný materiál – dieťa. Musíme si ho predstaviť komplexne, aké je: so zvedavými očkami, s túžbou byť v kolektíve, veľa vedieť, spoznávať nové, nepoznané. Je potrebné, aby sme my učiteľky pokojne a láskavo zaobchádzali s každým dieťaťom. Aby sme vo svojom konaní prejavili dobrý vzťah k deťom; aby sme vedeli a chceli rozdávať seba a svoje poznatky. Aby sme svedomito dávali pozor na ich citlivé srdiečka, tešiace sa na pekné, teplé a múdre slová; na ich otvorené vnímanie, ktoré treba rozvinúť a naplniť rôznymi znalosťami. Takéto prístupy sú nevyhnutné na to, aby sa priaznivo rozvíjala osobnosť každého dieťaťa. V našej práci sa snažíme vyhovieť týmto požiadavkám.

Materská škola slovenskej školy v Békešskej Čabe pripravuje deti v prvom rade a predovšetkým pre slovenskú školu, veď zvláštnosťou škôlky je medzi iným inštitucionálna návaznosť (spolupatričnosť) so školou. Okrem toho máme mnohopočetné heterogénne vekové skupiny; deti majú možnosť bývať v internáte; a najdôležitejšia je intenzívna jazyková výchova v slovenskom jazyku. V dvoch skupinách máme 60 detí.

Výučba, či výchova?

S tým asi všetci súhlasíme, že v škôlke možno hovoriť skôr o výchove, ako o vyučovaní. Pritom aj my, učiteľky materských škôl vieme, že už pri výchove dieťaťa predškolského veku treba tento vývojovo vyšší druh činnosti podchytiť. Jeho podstatou je, že

dieťa systematicky vedieme k tomu, aby postupne – vedome zvládlo náročnejšie činnosti, osvojovalo si nové poznatky a pri ich využití a spracovaní zdokonaľovalo svoje myšlienkové operácie.

Podchytenie záujmu dieťaťa o cieľavedomú vzdelávaciu činnosť v predškolskom období je nevyhnutným predpokladom pre obdobie intenzívneho učenia, formou vyučovania v škole. Zmyslom prípravy na školu je vyvolať v dieťati schopnosť, chuť i potrebu učiť sa!

Usilujeme sa pravdaže, aby sa učenie v predškolskom veku uskutočňovalo z vnútorného záujmu a potreby dieťaťa poznať nepoznané, nie pod tlakom zvonku. Samozrejme, to všetko musí prebiehať hravými formami, veď pre deti predškolského veku majú hry mimoriadny význam. Hra je pre nich učenie; hra je pre nich práca; hra je pre nich najdôležitejšou formou výchovy.

Jazyková výchova slovenského jazyka je jednou z výchovno-vzdelávacích zložiek, ktorými učiteľky našej materskej školy modelujú budúce osobnosti. Je nám ľúto, ale musíme si úprimne priznať, že deti do škôlky prichádzajú bez jazykových znalostí, alebo len veľmi málo hovoria po slovensky. V najlepšom prípade počuli a aj sa od starých rodičov naučili krátke rečňovanky či piesne.

Máme teda veľmi ťažkú, náročnú a zodpovednú úlohu. Je to pre nás dlhodobá, sústavná práca. Robíme to správne? Veď slovenský jazyk učíme ako cudzí jazyk. Táto problematika veľmi zaujíma jazykovedcov, pedagógov i psychologov.

Rad významných vedcov podporuje názor, že v predškolskom veku je detský organizmus na rečový vývin biologicky najlepšie pripravený. Čím je dieťa mladšie, tým spontánnejšie pristupuje k cudziemu jazyku, hravo zvládne cudzojazyčné fonetické prejavy, odstráni jazykové zábrany.

Ciele jazykovej výchovy, ktoré sme aj v našom pedagogickom programe vypracovali, sú:

- *vzbudiť záujem detí o slovenčinu;*
- *pestovať pozitívny vzťah k nej a k jej osvojovaniu;*
- *vytvárať slovnú zásobu a rozvíjať jazykové zručnosti detí v súlade s ich vekovými a individuálnymi rozvojovými možnosťami;*
- *odstrániť rečové zábrany;*
- *včasným a prirodzeným osvojením si komunikatívnych zručností v slovenskom jazyku pomôcť deťom v ich budúcom sebarozvíjaní a sebarealizácii;*
- *prostredníctvom jazykovej výchovy vychovávať deti k tolerancii a harmonickým vzťahom k iným národom, k ľuďom iných národností.*

Obsah a úlohy jazykovej výchovy v našej škôlke

Uvedené výchovné ciele sa realizujú prostredníctvom jednotlivých výchovných zložiek programu výchovnej práce a činnosti, organizovaných v rámci nich. Jazyková príprava sa sústreďuje na tie isté výchovno-vzdelávacie zložky programu výchovnej práce ako v materských školách s maďarským jazykom. To znamená, že obsah a úlohy jazykovej výchovy slovenského jazyka – samozrejme zväčša zjednodušené – nasledujú až po zvládnutí tých istých úloh v maďarčine; musia nadväzovať na poznatky a skúsenosti detí v materinskom jazyku, v oblasti rozvíjania, poznania a na ich poznanie vo všeobecnosti.

Jazyková príprava je založená na oboznamovaní sa so slovenským jazykom, na počúvaní a spoznávaní slovenského jazyka – prostredníctvom slovenských piesní, riekaniek, básní, pohybových – a hudobno-pohybových hier, na počúvaní jednoduchých rozprávkových textov.

Ďalšou úlohou je oboznamovanie sa so zvykmi Slovákov, ich životom a kultúrou. Oboznámením detí s existenciou slovenského jazyka a jeho zvukovou stránkou motivujeme ich k elementárnemu osvojovaniu jazyka.

Pri voľbe slovnej zásoby, ktorú môžu deti zvládnuť pasívne a aktívne, máme vždy na pamäti konkrétny slovník dieťaťa: najčastejšie používané slová spojené s jeho vlastnou osobou a aktivitou; najčastejšie používané slová z blízkeho okolia, ale môžeme vychádzať napríklad aj z podobností niektorých maďarských a slovenských slov (napr.: *kocka, auto...*). Oboznamovanie sa so slovenskými slovami, názvami predmetov, pomenúvaním jednotlivých činností sú dôležitou súčasťou osvojovania si komunikatívnych zručností. Tvorí jeho prípravnú fázu. Keď dieťa dokáže slová dobre vysloviť a pochvalou alebo úsmevom ho za to odmeníme, teší sa. Odmena prináša radosť, uspokojenie a v konečnom dôsledku obľúbenie si jazyka.

Spĺnenie týchto cieľov a úloh si vyžaduje vhodné materiálne podmienky, správny výber metód a organizačných foriem práce; svedomitú prípravu a vzor učiteľky. Pri získavaní záujmu dieťaťa o osvojovanie si slovenčiny má veľký význam motivácia a motivačné činitele. Dôležité je uplatňovanie metód, v ktorých sa slovo spája s pohybom, hudbou, pracovnými alebo výtvarnými činnosťami, vizuálnymi predstavami. Tieto metódy podnecujú deti k aktivite, vytvárajú a podporujú pozitívnu citovú motiváciu k osvojovaniu si slovenského jazyka. Jazyková výchova znamenala v minulosti väčšinou verbálne prijímanie informácií. Pamätám si ešte, keď deti zorganizované v polkruhu zborovo alebo jednotlivo opakovali slová, či slovné spojenia po učiteľke. Dnes je to všetko trochu ináč. Pružný denný poriadok, voľnejšie usporiadanie činnosti, modernejšie metódy, formy a prostriedky robia deťom pobyt v materskej škole príťažlivejším, sú však náročnejšie na prípravu učiteľky na každú činnosť, ktorú chce deťom ponúknuť. Pri motivácii musíme neustále premýšľať a hľadať, čo nové poskytneme deťom ako

zážitok, čo všetko im ponúkne – aby sme obohatili ich citové prežívanie, akú novú obohacujúcu skúsenosť im umožníme získať. Motivácia predstavuje zlatý kľúč k rozvoju osobnosti dieťaťa. Vybudovať úsilie, chcenie, je silnejšie ako to, keď naučíme dieťa niečo pod nátlakom! Keď sú činnosti alebo hry stále rovnaké, stereotypné, prestávajú deti zaujímať a baviť. Úlohy jazykovej prípravy by preto mali byť zaujímavé, hravé, najmä z hľadiska rôznorodosti výchovno-vzdelávacích podmetov. (ako je: reč spojená s vlastnou aktivitou detí)

Každá uplatňovaná metóda musí mať hravú podobu, emocionálny náboj, aby bola pre deti príťažlivá a zaujímavá. Najvhodnejšie je poskytnúť im bezprostredný zážitok. Dieťa si slovnú zásobu, pokyny, komunikatívne výrazy najlepšie a najrýchlejšie osvojí v súvislostiach spojených s jeho vlastnou osobou, konkrétnou činnosťou, a tak ich bude vedieť aktívne využívať v praktických činnostiach.

K tomu nám poslúžia napríklad ranné hry:

Keď dievčatká uspávajú bábiky, učiteľka im môže zaspievať slovenskú uspávanku (napr.: *Spi, bábika, zavri očka*). Keď bábiky uložia spať, učiteľka môže nadviazať s dievčatkami rozhovor: *Čo robí bábika?* – Leží, spí. *Do akých šiat je oblečená? Akej farby sú šaty?* Pomenovanie farieb. Musíme ju zakryť, nemusíme ju zakryť, lebo je teplo oblečená.

Kým bábika spí, môžeme jej chystať zákusky! Aké? – orechové, makové, jablkové.

K tomu musíme rozvalkať cesto, potom naplniť, zavinúť, rozkrájať.

Pritom, keď deti pracujú, pomenujeme jednotlivé etapy práce – a tým sa škôlkári oboznamujú s určitým okruhom slovíec.

Pri hre s dopravnými prostriedkami môže učiteľka motivovať deti básňou Pavla Štefánika: *Auto*, alebo hudobno-pohybovou hrou: *Na vlak*. V rozhovore s deťmi sa môžu zopakovať názvy dopravných prostriedkov, ich farby, či sú osobné alebo nákladné, idú pomaly alebo rýchlo, atď.

Pri prezeraní obrázkových kníh alebo leporiel, učiteľka môže deťom prečítať krátke literárne texty v slovenskom jazyku. Zároveň ukazuje obrázky, ilustrácie vyjadrujúce obsahovú stránku diela. Vhodnou motiváciou môžeme deti doviesť k tomu, aby sa pokúsili demonštrovať pohyby postáv (osoby alebo zvierata z literárneho diela – je to dramatické vyjadrovanie predstáv.) Po viacnásobnom opakovaní rozprávky sa deti do dramatizácie zapájajú nielen pohybom, ale aj opakovaním jednoduchých replík (ako napríklad v rozprávke *Repa*: *Ťahali, ťahali, ale vytiahnuť nemohli*) Prevažnú časť rozprávky však rozpráva učiteľka. Rozprávka je pre deti vždy vítaná. Prekvapuje ich napätím príbehu i melodickosťou jazyka. Deťom sú veľmi blízke najmä veršované podoby rozprávok, rečňovanky a piesne, ktoré sa aj ľahko učia naspamäť. Rozprávky – veršované i neveršované – úrovňou jazyka môžu obohatiť vyjadrovacie schopnosti detí.

Ale aj keď sa chystáme na pobyt vonku, či počas hygienických úkonov, stolovaní, prípravy na odpoľudňajúci spánok môžeme účelne realizovať jazykovú prípravu v slovenskom jazyku. Deti si v pracovných činnostiach upevňujú komunikatívne výrazy: Ideme na dvor (na prechádzku); Prezujeme si topánky; Oblečíme si pulóver, vetrovku, atď. Prosím si zapnúť vetrovku! Prosím si zaviazať topánky! A keď sa vrátíme: Prosím si zavesiť (vetrovku na vešiak!) Ďakujem pekne! Nech sa páči! a podobne.

Upevňujú si slovnú zásobu nielen z tematických okruhov stravovanie, hygiena, časti tela, šatstvo, ale aj napríklad z tematického okruhu počasie, ročné obdobia. Keď ideme na dvor alebo na prechádzku, vždy sa porozprávame o tom, aké ročné obdobie je teraz (*Je jeseň*). Aké je počasie (Fúka vietor – musíme sa obliecť teplo, alebo: máme si obliecť vetrovku, čiapku.) Teraz je príjemné počasie. Svieti slnko – oblečíme si pulóver, nepotrebujeme vetrovku, čiapku a podobne.

Pracovné činnosti spojené s rozhovorom sa môžu doplniť príležitostnými piesňami, napríklad počas hygienických úkonov pieseň: „*Do mestečka Poriadkova*“. (U nás je umýváreň dosť ďaleko od triedy, kým tam dôjdeme napríklad vo forme vláčika môžeme si aj zaspievať.)

Na vychádzke a počas pobytu vonku sa deti v priebehu pozorovania oboznamujú s predmetmi a javmi v prirodzenom prostredí. Deti si môžu formou dialógu, hádaniek opakovať názvy predmetov, zvierat, dopravných prostriedkov, kvetov rastlín atď.

Osvojovanie a upevňovanie slovnej zásoby spestrujeme básňami, piesňami pohybovými a hudobno-pohybovými hrami. Statické zamestnania s použitím metód založených na memorovaní pojmov a komunikatívnych výrazov sú v materskej škole neprípustné a v podstate bránia v plnení cieľov jazykovej prípravy zo slovenského jazyka. Nevhodné použitie metód, foriem a prostriedkov môže spôsobiť preťažovanie detí, nezáujem a negatívny postoj k osvojovaniu si slovenského jazyka v materskej škole. Prítom treba rešpektovať rozdielne individuálne rozvojové schopnosti detí, ich vek, úroveň vývinu, intelekt, reč, sociálnu zrelosť, potreby a záujmy.

Pri oboznamovaní sa so základmi slovenského jazyka a pri ich osvojovaní si je vhodné strieďať individuálne formy so skupinovými a kolektívnymi. Pri prvotnom oboznamovaní sa so slovnou zásobou pracujeme (radšej) s celou skupinou; pri utvrdzovaní a opakovaní využívame (skôr) individuálne a skupinové formy.

Časové vymedzenie jazykovej prípravy zo slovenského jazyka je podmienené vekom detí, ich individuálnymi osobitosťami, potrebami a záujmami. Ale je fakt, že dobré výsledky dosiahneme len vtedy, keď celý deň zabezpečíme deťom slovenské jazykové prostredie; keď v priebehu dňa pri každej činnosti majú možnosť precvičovať si, zdokonaľovať sa; keď celý výchovný proces každodenne prebieha zväčša najmä v slovenskom jazyku. Z doterajších skúseností vyplýva, že nie je vhodné predkladať im celý obsah činnosti. Deti potom prijímajú preložený text pasívne. Vnímanie sa im usilu-

jeme uľahčiť rôznymi pomôckami, pozorovaním predmetov, didaktickými hrami. Doteraz sme si nevšimli, že by ich táto forma práce zaťažovala. Základným meto-
dickým pravidlom je teda postupnosť a pravidelnosť jazykovej prípravy.

Tieto úlohy a ciele sme sa snažili splniť a dosiahnuť na čím vyššej úrovni aj doteraz, ale odkedy nám vedenie školy zabezpečilo hosťujúcu učiteľku (*Eleonóru Kelemenovú z Trenčína*) všetci (deti aj dospelí) máme v škôlke lepšie možnosti. Odtedy sme „nútené“ používať slovenčinu denno-denne, od rána do večera, teda slovenský jazyk je v našej škôlke ozaj živá reč. A preto veríme že naši škôlkári budú mať vo svojom ďalšom živote viac možností, veľa úspechov, a tak aj my učiteľky prispejeme k tomu, aby z nich vyrástli jazykovo zdatní jedinci.

Detail kresby JÁNA EPERJESSYHO

Sarolta Szuhiová (Nové Mesto pod Šiatrom):

Dvojazyčný program v novomestskej materskej škole

Naše postavenie

Slovenská národnostná skupina v rámci *Ústrednej škôlky v Novom Meste pod Šiatrom* existuje od 1. septembra 1986. Je to škôlkárska menšinová skupina, ktorá má za úlohu dvojazyčnú výchovu. Založenie slovenskej národnostnej skupiny a potreba národnostnej výchovy boli podmienené nasledovnými:

- *naše mesto leží pri hranici so Slovenskom*
- v blízkosti máme slovenské národnostné obce bez škôlok (napr. Baňačka, Dolný Regmec)
- *v susedstve škôlky pôsobí Všeobecná škola s vyučovacím jazykom slovenským, kde si deti môžu ďalej zveľaďovať u nás získané znalosti slovenčiny.*

Výchovné ciele našej národnostnej skupiny sú v súlade so *Štátnym základným programom výchovy v škôlkach* (Óvodai Nevelés Országos Alapprogram), ako aj smernicami *Národnej etnickej a menšinovej výchovy v škôlkach* (Nemzeti Etnikai Kisebbségi Óvodai Nevelés).

Spočiatku sa národnostná výchova realizovala v delených skupinách a venovali sa jej len dva dni v týždni. V tieto dni sa pani učiteľka zaoberala v slovenskom jazyku len poznatkom o okolí, spevu a zamestnaní literárneho typu.

Od roku 1990 sa však všetko zmenilo. Nový výchovný program poskytol oveľa viac voľnosti a na základe požiadaviek rodičov sa skupiny už ďalej nedelili, čo sa neskôr ukázalo ako potvrdené. Národnostnú výchovu sme rozšírili na každý deň formou tzv. podnecovaného zamestnania. V roku 1998 naša škôlka vypracovala vlastný výchovný program, ktorého časťou je i slovenský národnostný program.

Ciele a úlohy nášho programu

- *spoznávanie života slovenského národa, predstavenie jeho kultúry, odovzdávanie kultúrnych tradícií, ich spoznávanie a zachovávanie, prispôsobené veku detí*
- poznávanie slovenského jazyka hravou formou
- *príprava detí na osvojenie si slovenského jazyka v školskom prostredí*
- napomáhanie komunikácie v národnostnom jazyku zabezpečením pokojného, bezpečného ovzdušia

– čerpajúc z kultúry materského národa, ako z čistého prameňa (literatúra, hudba, ľudové hry) na základe vedome zostavenej tematiky sa pričiniť o osvojenie si jazykových osobitostí

Organizácia výchovy slovenskej národnostnej skupiny

Menšinová výchova v škôlke trvá od vstupu dieťaťa do škôlky až po začiatok školy. Väčšina detí si z domu neprináša slovenské jazykové znalosti, preto z hľadiska porozumenia zohrávajú dominantnú úlohu názorné pomôcky a hravý prístup. Proces výchovy v škôlke sme zhrnuli v obsahu rámcových osnov. Rozvrhli sme si ho na mesačné, týždenné a denné celky. Tematické celky programu sa dvojязыčne sústreďujú na výchovu k prostrediu a oživenie tradícií. Výchova k prostrediu, stavaná na rámcových osnovách, obsahuje hudobnú, vizuálnu, literárnu, resp. telesnú výchovu, ako aj ich úlohy, metódy a najzákladnejšie slovenské výrazy, patriace k jednotlivým témam. Obsah náuky o prostredí je určený témou štyroch ročných období a s nimi spojených tradícií. Počas zamestnaní sa snažíme integrovať, napr. keď ide o spoznávanie ovocia, naučia sa ich mená po slovensky. Pritom sa ich dotýkajú, ochutnávajú a porovnávajú si ich. Deti sa naučia s nimi spojené slovenské pesničky, básničky, resp. riekanky.

Nakoľko je to zmiešaná skupina, zamestnanie podnecujeme denne trom vekovým skupinám. Počas tohto podnecovania k činnosti našou cieľovou skupinou je predovšetkým najstaršia skupina. Stredná a tzv. malá skupina sa do aktivity môže pridať. Tu zohráva veľmi dôležitú úlohu poznatok pani učiteľky o osobitostiach a zvláštnostiach toho ktorého dieťaťa. Rozvíjať ich musí totiž na základe ich osobitných schopností. V rámci učenia sa jazyka sa musí prihliadať na princíp hravosti, realizovaním ktorého sa deti budú tešiť z činnosti a budú mať radosť zo spoznávania slovenského jazyka. Cieľom takto vykonávanej činnosti je, aby sa deti i v školskom veku ďalej radi učili jazyk. Zvláštnosťou nášho výchovného hľadiska je i to, že deťom počas celého jedného týždňa čítame jednu a tú istú slovenskú rozprávku. Väčšinou sú to krátke rozprávky o zvieratkách, ktorých čítanie napomáhame názornými pomôckami, akými sú napr. bábky. Telesná výchova je jediným povinným zamestnaním, v rámci ktorého si deti tiež môžu osvojiť slovenský jazyk. Výučba slovenského jazyka v našej škôlke sa však nezužuje len na zamestnania. Možnosti, ktoré ponúka celodenný program sa snažíme v maximálnej miere využiť. Napr. pri stravovaní, pri odchode detí vo forme pozdravov, resp. zdvorilostných prejavov:

– *Dobré ráno prajem!*

– *Dovidenia!*

Čas hrania takisto ponúka veľa možností na osvojovanie si jazyka. Deti sa naučia mená hračiek, akými sú auto, bábika, lietadlo... Hra v rôznych úlohách je tiež dobrou formou osvojovania si slovenskej slovnej zásoby a precvičovania vyjadrovacích schop-

ností, napr. hra na obchod – názvy tovaru, čísla, formy pozdravu atď. Počas zamestnaní typu starostlivosti sa otvárajú nové možnosti na prehľbovanie jazykových znalostí. Ide tu o umývanie sa a obliekanie, a výrazy, spojené s týmito zamestnaniami: Umy si ruky! Umyl si si ruky mydlom? Precvičujú sa tu i časti tela a pomenovanie šatstva. Keď sa deti stravujú, spoznávajú výrazy ako: *Dobrú chuť!* alebo *Ďakujeme pekne*, atď. Hore spomenuté príklady sú jasným dôkazom toho, že prístup hravou formou a podnecovanie podobného typu pri starostlivosti a stravovaní sú cestou osvojovania si slovenčiny reálnou činnosťou.

Špecifikom našej národnostnej skupiny je raz do roka organizovaný tzv. *národnostný deň*. Organizujeme ho stále v súvislosti s niektorým aktuálnym sviatkom. V rámci tohto dňa slovenskú skupinu navštívia všetky ostatné škôlkárske skupiny a tak sa zoznámia so slovenskými tradíciami a zvykmi, chuťou slovenských tradičných jedál. Tohto roku sme ich zoznámili s vianočnými zvykmi a betlehemskou hrou. Našich hostí sme vítali typickým jablkovo-tvarohovým zapekancom.

Naše styky

Našou hlavnou úlohou je záujem o slovenský národ, poznávanie a zachovávanie slovenských zvykov. Je preto samozrejmé, že sa s deťmi veľa rozprávame o Slovensku, pozrieme si ho na mape, prejdeme sa ku hranici, zbierame pohľadnice a knihy s podobnou tematikou.

Rozširujeme svoje kontakty aj v rámci Maďarska, ale i za jeho hranice. Máme styky so škôlkami za hranicami v *Somotore*, *Kráľovskom Chlmci* a v *Slovenskom Novom Meste*. Kontakty sa dotýkajú odbornovo-metodickej stránky našej spolupráce, ale i priateľských stretnutí. Spolupracujeme ďalej i so slovenskými národnostnými škôlkami z *Komlóšky*, *Novej*, *Starej* i *Répáskej Huty*.

Raz do roka sa tradične stretávame na recitačnej súťaži v prednese poézie a prózy, a to každý rok v inej, z hore vymenovaných miest a obcí. Cieľom súťaže je starostlivosť o talentované deti, ich oboznámenie so slovenskou detskou literatúrou, pozdvihnutie úrovne predškolskej výchovy v slovenskom jazyku a napokon získanie bohatého umeleckého zážitku. Okrem kultúrnych podujatí, medzi našimi škôlkami organizujeme i športové preteky. Tie sa nám darí uskutočňovať i vďaka pomoci rodičov a úspešných súbehov.

Užšiu družobnú spoluprácu sa nám podarilo vytvoriť s MŠ v Slovenskom Novom Meste. Viackrát ročne sa navštívime. Spoločne organizujeme viaceré podujatia, výlety, akými sú napr. Mikuláš, fašiangy, Deň detí. Návštevy, spoločné oslavy, stravovanie, darčeky, spoločné hry znamenajú pre našu činnosť primeranú motiváciu a citovú inšpiráciu na realizáciu nášho dvojazyčného programu. Skrz našich priateľov naše deti spoznávajú slovenský jazyk, zvyky, jedlá a prichádzajú nato, že jazyk je jedným zo sprostredkovateľov stykov, že jazykom sa zachováva identita.

Od vzniku našej národnostnej skupiny máme veľmi úzke kontakty so Všeobecnou školou s vyučovacím jazykom slovenským. Podujatia si navzájom viackrát navštevujeme. V rámci týchto návštev sa naše deti oboznámia so životom školy a dochádza i k zvitaniu sa starých známych škôlkárov, čo pre nás osobne znamená veľkú radosť. Počas stretnutí sa naskytá pre učiteľov príležitosť porozprávať sa o skúsenostiach a problémoch so škôlkármi. Je nám vždy potešením zúčastniť sa programov, organizovaných školou. Tieto podujatia zabezpečujú možnosť i pre iných nazrieť do činnosti jednej národnostnej skupiny (napr. Galaprogram slovenskej školy, recepcia hostí v slovenskej škole).

Naše odborné styky sú potvrdzované i pravidelnou účasťou autorky tohto príspevku (S. Szuhiovej) na stretnutiach odbornej komisie slovenských národnostných učiteliek MŠ, ktorej je i sama členkou. Miestom jedného z takýchto stretnutí bola i MŠ v Novom Meste pod Šiatrom v októbri roku 2001. Členovia komisie z *Komlóšky, Novej, Starej i Répávskej Huty, Hollóházy a Fizerského Komlóšu*, ako aj učiteľky MŠ z novomestského vzdelávacieho obvodu, sa o činnosti slovenskej národnostnej skupiny mohli presvedčiť v rámci ukázkového zamestnania.

Vzorové zamestnanie si vytýčilo za cieľ spoznávanie jesenného ovocia a zeleniny, ich pomenovanie po slovensky a všetko to uskutočňované a precvičované rôznymi hravými formami. Pomenovanie ovocia sa upevňovalo i spoločenskou hrou, kde sa ovocie i počítalo. Jesenné ovocie sa predávalo i na trhu, kde došlo k precvičovaniu zdvorilostných foriem, vedenia dialógu a foriem nakupovania. Ovocie a zelenina sa chutnala, deti si spomenuli na ich využívanie a vymenovali i vitamíny, ktoré obsahujú.

Po ukážke sa prítomné kolegyně rozdiskutovali a analyzovali dosiahnuté výsledky. Vyšla aj taká požiadavka, na základe ktorej by bol záujem o rozšírenie stykov na celoštátnu úroveň. Výsledkom takejto iniciatívy by mohla byť výmena skúseností s budapeštianskou škôlkou a jej okolitými MŠ, ako aj s učiteľkami MŠ zo sarvaškého i békešcabianskeho regiónu. Išlo by nám predovšetkým o oboznámenie sa s tamojším spôsobom zachovávaní tradícií a zvyklostí, ich kultúry.

Po odbornej stránke by sa k vykonávaniu kvalitnejšej práce mohlo pričiniť vydanie takého zborníka, ktorý by mapoval slovenské zvyklosti, obohatené slovenskou detskou literatúrou.

Alžbeta Litauská Héjjasová (Budapešť):

Cesta do ríše rozprávok

Rozprávky majú vo vývine detí významné výchovné poslanie. Vstupujú do ich života v predškolskom veku a sprevádzajú ich počas obdobia v materskej škole. Pozrime sa, čo vieme o rozprávkach. Rozprávky, buď ľudové či umelecky spracované, pomáhajú deťom vytvárať základy k estetickému cíteniu. Rozprávkami obohacujeme slovnú zásobu detí. Jazyk rozprávok je jasný, jednoduchý a konkrétny. Kompozícia rozprávok je veľmi jednoduchá a prehľadná. Rozprávky, ktoré používam v každodennej praxi. Klasické rozprávky. Sú v nich:

- *zázračné postavy*
- *zázračné udalosti*
- *čarodejné predmety*

(Tieto „veci“ alebo pomáhajú hrdinovi plniť ťažké úlohy, alebo nie.) S takýmito rozprávkami som sa stretla aj v knihe *Cesta do ríše rozprávok*, v ktorej sú prepracované nasledujúce rozprávky:

Šípková Ruženka

Brémski muzikanti

Janko a Marienka

Kocúr v čizmách

Princezná na hrášku

Vlk a sedem kozliatok

Pani Zima

Udatný kračírík

Popoluška

Červená čiapočka

Snehulienka

Malá morská víla

Trpaslík Nosáčik

Zlatá priadka

Malý Muck

Cisárovo nové šaty

Túto knihu mi požičali zo Slovenska, aby som si obnovila repertoár rozprávok. Od toho času, každý deň pri uspávaní čítam deťom rozprávky z tejto knihy. Tie ktoré sú dlhé, rozdelím na viac častí kvôli deťom ktoré nerozumejú všetko po slovensky, rozprávky preložím do maďarského jazyka. Po určitej dobe si deti obľúbia niektoré rozprávky a tie už neprekladám, nakoľko ich už poznajú a rozumejú aj po slovensky.

Okrem klasických rozprávok používam aj rozprávky o zvieratkách. Rozprávky o zvieratkách. Tieto rozprávky sú najdôležitejšie pre deti MŠ.

– *vystupujú v nich zvieratka tak ako ľudia*

(myslia, cítia, hovoria práve tak ako ľudia)

– *každé zviera je nositeľom určitej ľudskej vlastnosti*

Okrem toho využijem, že malým deťom sú zvieratka veľmi blízke. A už sme pri každodennej praxi. Pri týchto rozprávkach napodobňujeme pohyb a zvuk zvierat. To je pre deti hra, ale taktó ich motivujem, aby správne vyslovili hlásky (jazykové cvičenie). Rozprávky o zvieratkách sa dajú ľahko dramatizovať a hrať ako bábkové divadlo. A to nielen môžem, ale aj musím využiť pri rozvíjaní slovenskej jazykovej výchovy. Aj pri klasických rozprávkach aj pri rozprávkach o zvieratkách je veľmi dôležité, ako ich prednesiem deťom.

Podmienky prednesu

V tomto prípade je prednes zvuková realizácia rozprávkového textu. Aké zvukové prostriedky používam pri rozprávkovom prednese:

– *časovú moduláciu, ako pauza a tempo*

– *silovú moduláciu, ako prízvuk, dôraz a intenzita hlasu.*

(v slovenčine je prízvuk na prvej slabike a to ešte musím cvičiť)

– *tónovú moduláciu, ako melódia*

Ako motivujem deti

– *kreslím deťom z rozprávok hlavné postavy, alebo určitú časť z deja*

– *pripravím omaľovanky*

– *keď deti poznajú dej rozprávky a omaľovanky vymaľovali, rozstrihám obrázok na geometrické tvary, ich úlohou je obrázok poskladať*

– *záujem detí vzbudím aj tým že im prichystám členky hlavných postáv, ktoré použijem pri dramatizovaní*

– *spolu s deťmi urobíme bábkky, s ktorými hráme bábkové divadlo (najprv len jednotlivé časti, neskôr celý dej rozprávky)*

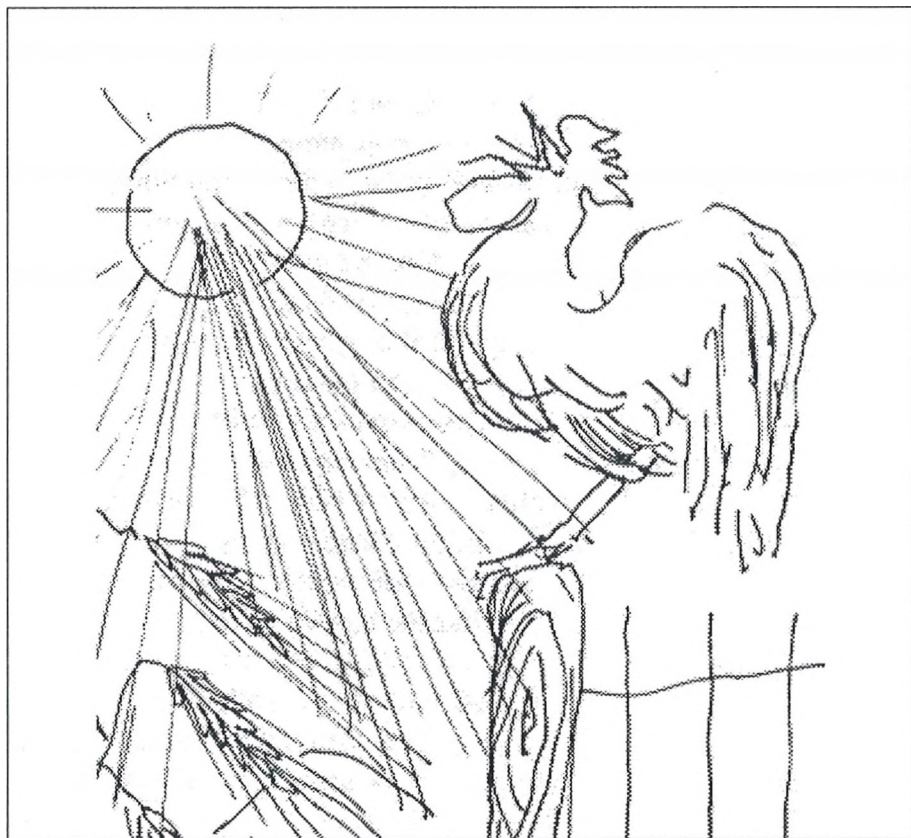
– *5-6 ročné deti pri rozprávaní rozprávky doplňujú mnou vynechané časti (slová, vety atď.).*

Napr.: **Koza odratá a jež.** Ja prednesiem rozprávku a deti dopĺňujú:

„Ja som koza rohatá, / do pol boka odratá, / cupi-lupi nohami / prekolem ťa rohami.”

(K tomu pridáme aj pohyb, a keď už poznajú melódiu vtedy aj zaspievame.) 3-4 ročné deti zase napodobňujú so mnou hlas zvierat. K tomu rada používam knihu *Rozprávky o zvieratkách*, kde sú krátke, jednoduché rozprávky, s ktorými hráme bábkové divadlo a ľahko sa dajú dramatizovať.

Nasledujúca rozprávka je dobrým príkladom.

Kresba ANDREJA LEHOCKÉHO

Kohút a farby

R – rozprávač, **D** – deti, **P** – pes, **K** – kohút ... – dopĺňanie hlasmi:

R: – Maliar nakreslil kohúta (nakreslím kohúta). A vyfarbiť ho zabudol. Kohút išiel na prechádzku (napodobňujem prechádzku).

D: – hav – hav – hav.

P: – Prečo chodíš nevyfarbený? R: – čudoval sa psík.

R: – Pozeral sa kohút do vody (napodobňovanie).

D: – Ki – ki – ri – kí.

K: – Naozaj, pes hovoril pravdu.

D: – hav – hav – hav.

P: – Netráp sa. R: – povedal psík.

D: – hav – hav – hav.

P: – Chod' za farbičkami, ony ti pomôžu.

R: – Prišiel kohút k farbičkám a prosí:

D: – Ki – ki – ri – kí.

K: – Farbičky, farbičky pomôžte mi!

R: – Dobré – povedala červená farbička a zafarbila mu hrebeň a bradu. Belasá farbička perá na chvoste. Zelená krídla. A žltá hruď.

D: – hav – hav – hav.

P: – Vidíš, teraz si naozajstný kohút! R: – povedal psík.

R: – Tohto kohúta tiež treba okrášliť. Vezmi farby alebo farebné ceruzky a zafarbi ho. Nezabudni na kuriatko – je žltučké.

Ešte veľmi rada používam knihu od *Márie Ďuričkovej O Gul'kovi Bombuľkovi*. Celá rozprávka je živým dialógom, je v nej aj etická myšlienka – pomáhať iným. Prečítajte si, určite si ju obľúbite!

„*Cesta do ríše rozprávok*“ nie je ľahká, ale kladným prístupom učiteľky, ktorá do nej vidí, uľahčí deťom vstup do „*rozprávkovej ríše*“, a tak hravo a nenápadne obohacuje slovenskú slovnú zásobu.

S P O Z N Á V A J M E S A

Erika Kraszlánová (Santov):

Úvahy o situácii v školách, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet

*„... keď nás len ticho spája s predkami
a hluché mlčanie je pred nami...“ (Imrich Fuhl)*

Dostala sa mi neľahká úloha, písať o tom, aká je dnes situácia v našich školách, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet. Priblížiť túto tému čitateľom sa dá mnohokrato, čiastočne odborné vychádzajúc z teoretických poznatkov o výučbe na tomto type, alebo z aspektu praktizujúceho učiteľa na takomto type školy. Zmysel každej písomnej práce spočíva v tom, nakoľko nosí v sebe obsah prejavu novum, zaujímavosť v rámci danej témy. Pokladám za dôležité poznamenať čitateľovi hneď na začiatku, že moja práca bude len pokusom o aktualizované priblíženie našej reality.

Píšeme rok 2002. Do krvného obehu národnostnej výučby som sa dostala priamo z Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1986 ako učiteľka slovenčiny na Santov (Pilissszántó). Dlhé roky som mohla byť aktívne prítomná v tejto oblasti. Za svoje skúsenosti môžem ďakovať práci, ktorú som vykonávala v čase, keď sme sa ešte ako skupina slovenčinárov spolu pokúšali oživiť vyučovanie slovenčiny na najpočetnejšom type národnostných škôl. Reforma v školstve v Maďarsku priniesla nemalo úloh aj v národnostných školách. Premeny vo väčšinovom školstve sme paralelne mali zaviesť aj v menšinovej oblasti.

Objektívne priblížiť čitateľom dnešnú situáciu je však pre mňa neľahká úloha, nakoľko v uplynulých štyroch rokoch som už len z užšieho aspektu mohla pozorovať toto dianie. Ako učiteľka a riaditeľka, aj ako odborná poradkyňa v komárňanskej župe mám síce miestne skúsenosti, ale tie iste nepokryjú celoštátnu situáciu. Štúdie, výskumy, konferencie zaoberajúce sa s problematikou výučby slovenčiny na tomto type škôl v celoštátnom meradle taktiež nepoznám.

Myslím si, že priblížiť danú otázku z hľadiska odbornosti, by vyžadovalo hlbší prieskum a aktuálne ukazovatele z tejto oblasti. Oprávnené sa teda obávam, že tvrdenia, predpoklady vychádzajúce z mojich miestnych skúseností nebudú všeobecne platné, ba možno protirečia situácii v iných župách, v školách tohto typu. Ospravedlňte ma prosím vopred, keď v niektorých častiach mojej úvahy prevažuje subjektívnosť.

Rozvinutie témy by som začala načrtnutím celoštátnej reformy vo výučbe slovenčiny na našich základných školách. Pokúsim sa nájsť stopy krokov, ktoré smerovali dopredu, a krížne cesty, kde sa značne zmenil smer týchto tendencií.

Reformné snahy a ich vplyv v školách vyučujúcich slovenčinu ako predmet

Dobre vieme, že posledné desaťročie bolo dobou plných premien v školstve. Boli schválené Národné učebné osnovy – v rámci nich Požiadavky výučby slovenského jazyka na všetkých troch typoch národnostných škôl, a základná norma menšinovej výchovy a výučby: Smernice pre výchovu v materských školách a smernice pre výučbu v školách národných a etnických menšín. V týchto dokumentoch sa rozlišujú tri typy škôl, medzi nimi najpočetnejšia skupina – školy vyučujúce slovenčinu ako predmet. Požiadavky pre tieto školy predpisujú vyučovanie slovenčiny od 1. po 8. ročník, v 4 hodinách týždenne. Obsah vyučovania smeruje od základov po základný stupeň ovládania jazyka, metódami cudzích jazykov. Predpisy smerníc a požiadavky národnej učebnej osnovy sa zapracovali do miestnych pedagogických programov našich škôl nejednotne (hlavne čo sa týka počtu vyučovacích hodín). Vieme o tom, aké miestne boje sa odohrávali o zabezpečenie počtu vyučovacích hodín slovenčiny. (Je otázne dokedy budú môcť udržiavať dnešný stav plánu hodín tie školy, ktoré sú síce národnostné, ale po ôsmom ročníku nevedia ponúkať perspektívy v tejto oblasti.) Všetky tieto opatrenia boli zacielené na to, aby sa vytvorili lepšie podmienky na kvalitnú pedagogickú prácu v našich slovenských školách. Vypracovali sa požiadavky nového predmetu, slovenskej vzdelanosti, poslaním ktorého je upevnenie národnej identity menšín. Aplikovanie požiadaviek tohto predmetu umožnilo pružnosť, a takto sa v miestnych programoch mohlo objaviť ako samostatný predmet, alebo aj v rámci hodín slovenčiny a iných predmetov. Vo väčšine škôl tohto typu sa v praxi realizuje obsah integrované. Možnosť integrovanosti, dvojazyčnosti však nosí v sebe značné riziko nesplňania vytýčených cieľov.

Na skvalitnenie pedagogickej činnosti so štátnou podporou bol vybudovaný systém povinného doškoľovania pedagógov, v rámci ktorého je aj možnosť doškoľovania národnostných pedagógov v materskej krajine, a to v Banskej Bystrici. Vypracovávaním nových učebníc sa zlepšili podmienky každodennej práce učiteľov zo žiakmi, keďže sa nové učebnice stali dobrým základom na rozvíjanie jazykových schopností detí. V čase vypracovávaní miestnych pedagogických programov, učebných osnov pre školy vyučujúce slovenský jazyk ako predmet, veľkú pomoc znamenali vypracované materiály i odborné župné i celoštátne stretnutia. Po počiatkovej zdanlivej paralelnosti reformy sa však rozvojili cesty národnostnej a väčšinovej výučby. V posledných rokoch pociťujeme, že naše zaostávanie z roka na rok rastie. Do konca kalendárneho roka 2000 sa museli vypracovať rámcové učebné osnovy, ktoré by boli prostriedkom ďalšej obsahovej regulácie, doplnením Národných učebných osnov a miestnych pedagogických programov, garantujúc obsahovú jednotu a prestup medzi školami. Nová regulácia zrušila Národnými učebnými osnovami zavedenú 10 ročnú štruktúru a posilnila tradičnú štruktúru ročníkov 8 + 4. Táto zmena pre slovenskú výučbu je oproti doterajšej štruktúre výhodnejšia.

Práca s rámcovými učebnými osnovami sa začala už v roku 1999. Rámcové učebné osnovy mali pripraviť výbory poverené Ministerstvom školstva Maďarskej republiky. Aj na prípravu menšinových rámcových učebných osnov bol zriadený odborný výbor. Konkrétnou úlohou poverili expertné skupiny a po pripravení textov, sa tieto predložili na verejnú diskusiu našim učiteľom. Texty boli prepracované podľa názorov učiteľov, a potom sa dostali pred Celoštátny menšinový výbor. Na ich vydanie sa dodnes čaká.

Aký to malo vplyv pre naše školy? Podľa zákona, len tá škola pracuje legitímne, ktorá do septembra 2001 prepracovala svoj pedagogický program, a učebné osnovy, plány hodín prispôbi rámcovým učebným osnovám, ktoré vo väčšinom školstve už boli schválené. Národnostné školy sa dostali do neľahkej situácie, ktorú každý vyriešil svojisky, no dodnes fungujú nezákonne. Obrazne povedané krúžia v okružnej križovatke, a čakajú na zelenú. V tejto neľahkej situácii najväčšiu zodpovednosť mali riaditelia škôl a učitelia slovenčiny. Vďaka CSS sa dostal do škôl ako pomocný materiál neschválený variant rámcových učebných osnov.

Na červenej stojíme aj v iných oblastiach národnostného školstva ako:

- V prepracovávaní národnostných učebníc (v záujme zabezpečenia kompaktnosti s národnými učebnými osnovami a zatiaľ neexistujúcimi rámcovými osnovami),
- Vo vypracovávaní nových potrebných pomôcok k vyučovaniu slovenčiny a zaviedenej slovenskej vzdelanosti, a dodnes nevydanými rámcovými učebnými osnovami.
- V meraní jazykových zručností a vedomostí (vo východiskovej fáze reformy i zapojenia sa do celoštátneho systému hodnotenia a garantovania kvality).
- V organizovaní doplnkovej výučby slovenčiny pre žiakov, ktorí pokračujú v maďarských školách

Nie je v mojej kompetencii hodnotiť tieto regresívne procesy, ale musela som sa ich dotknúť z hľadiska ich vplyvu na legálnosť a podmienky výučby jazyka na tomto type škôl.

Všeobecné i individuálne tendencie v národnostných školách

A) Zmena počtu žiakov na slovenských národnostných školách

Keď hovoríme o slovenskom národnostnom školstve v Maďarsku myslíme pod tým desiatky národnostných základných škôl v ktorých sa vyučuje slovenčina ako predmet, naše štyri dvojjazyčné základné školy a dvojjazyčné gymnáziá, a jednu jednojazyčnú základnú školu.

Podľa štatistik počet našich žiakov v tomto kruhu z roka na rok klesá, o tom svedčia údaje z dokumentu *Hlásenia o maďarskom vzdelávaní 2000 (Jelentések a magyar közoktatásról 2000)*. Vychádzajúc z týchto údajov v roku 1990 – študovalo na slovenských národnostných školách 5879 žiakov, na rok 2000 ich počet klesol na 4424.

Táto tendencia poklesu je podľa mňa prítomná vo všetkých typoch našich národných škôl. Na školách kde sa vyučuje slovenčina ako predmet rastie počet oslobodených žiakov od výučby jazykov. (Župné i regionálne poradné orgány pre výchovu skúmajúc schopnosti žiakov čoraz častejšie nachádzajú žiakov s funkčnými poruchami ako diskalkulia, dislexia a odporúčajú ich oslobodenie od výučby cudzích jazykov). Väčšina rodičov odvolávajúc sa na tento problém, alebo na poprednosť svetových jazykov žiada oslobodenie žiaka od výučby slovenčiny. Počet týchto žiakov z roka na rok rastie, k nim pribúdajú aj deti tých rodičov, ktorí sa prisťahovali do dediny a nechcú sa zapojiť do národnostnej výučby. Národnostné školy, ktoré majú zabudované do svojich školských programov vyučovanie slovenčiny a slovenskej vzdelanosti, časom budú donútené ponúkať alternatívy pre zväčšujúci sa počet týchto žiakov, a tým sa problém len prehĺbi. Táto načrtnutá situácia ohrozuje predovšetkým také slovenské dediny, ktoré sú v blízkosti malo- i veľkomiest, alebo v blízkosti, ktorých fungujú šesť – alebo osemročné gymnáziá. Postupne, ale neodvratne smerujeme k tomu, že bez perspektív, klesá záujem aj o výučbu slovenčiny. Výhodná je ešte situácia tam, kde vďaka osobnosti učiteľa-slovenčinára, a jeho vytrvalej práci, väčšina žiakov zostáva aktívnym činiteľom na hodinách.

B) Zmeny v podmienkach práce národnostného pedagóga

Obrovské úsilie vynaložené na oživenie národnostnej výučby v rokoch 1996 – 1999 (nové učebné pomôcky, plány odborné materiály k príprave miestnych učebných osnov, fóra výmeny skúseností) smerovali na uľahčenie a zefektívnenie práce v našich školách. Zrušením systému odborných poradcov sa odborne izolovali desiatky našich slovenčinárov. Tento negatívny vplyv do istej miery kompenzovalo vydávanie nových učebníc a tvorivá atmosféra počas tvorby požiadaviek menšinovej výchovy a výučby a miestnych pedagogických programov. Významnú úlohu zohrávala v tejto fáze práca Celoštátnej menšinovej samosprávy, ktorá od svojho zrodu riadila a koordinovala všetky udalosti týkajúce sa nášho školstva. Nakoľko sa však tieto úsilia presadili a uplatňujú v každodennej praxi, nakoľko uľahčujú prácu učiteľa, o tom sa žiaľ v posledných rokoch otvorene nehovorilo.

Aké každodenné problémy sa riešia, aké úspechy dosahujú vo vyučovaní slovenského jazyka na školách roztrúsených po celej krajine, je pre mňa neznáme. Podľa vlastných skúseností predpokladám, že o pravidelnú výmenu skúseností, odbornú spoluprácu medzi školami, je aj dnes záujem. Bolo by potrebné oživiť aktivitu, spoluprácu medzi školami, aby učitelia nepocitovali, že o ich každodennú prácu nikto nemá záujem. Takáto spolupráca by bola osožná, aby sme mohli spoločne zdieľať starosti i úspechy v tomto malom slovenskom kruhu.

C) Učebné pomôcky, hľadanie nových metód

V úvodnej časti som už poukázala na to, že v tejto oblasti sa rozbehla tvorivá práca, hľadanie nových ciest a metód vyučovania.

Rozšírila sa paleta učebníc pre nižšie ročníky.

Vznikli nové učebnice **Márie Fazekašovej** pre nižšie ročníky, s aktívnou spoluprácou čívskeho kolektívu slovenčinárov. Podľa objednávok vydavateľstva Mikszáth na nižšom stupni sa vyučuje prevažne z tejto učebnice.

V roku 1998 sme mohli spoznať a pokúsiť sa o aplikáciu nového programu vyučovania slovenčiny zo Slovenska (**Bónaová-Skabelová**). Záujem o túto cudzojazyčnú metódu sa prejavil v školách Slovenský Komlóš, Nové Mesto pod Šiatrom, v Lucine, v Sarvaši, v Budapešti, v Níredháze, vo Veľkom Čerkesi, v Tardoši ako aj v Santove.

Celoštátna slovenská samospráva považovala za úplne samozrejmé, že dobré veci v záujme spoločného cieľa treba aplikovať. O tom nakoľko sa osvedčila v školách, ako a kde sa s ňou ešte pracuje okrem santovskej školy, nemám poznatky. V našej škole používame túto metódu v zúženom obsahu a doplnenú poznatkami slovenskej vzdelanosti. Vo vyšších ročníkoch, podľa mojich poznatkov v 42 školách sa žiaci učia z mojich učebníc, ktoré nadväzujú na seba od 5. až po 8. ročník.

D) Miestne i regionálne podujatia

Záujem o spoluprácu a výmenu skúseností žije podľa mňa v každom kolektíve, kolegovi. Poznám úspešné miestne úsilia, ktoré smerujú k udržiavaniu spolupráce medzi slovenčinármi v danej oblasti. Tieto oprávnene môžu byť príkladom pre vytváranie ďalších foriem spolupráce. Vďaka pani riaditeľke **P. Radovičovej** v **Kestúci** sa v **Komárnanskej župe** založilo mikroregionálne združenie národnostných škôl. V rámci tohto združenia je zabezpečená pravidelná spolupráca slovenských škôl tohto regiónu, zameraná na aktuálne otázky a úlohy v školách. Ako odbornú poradkyňu ma požiadať o prieskum v štyroch školách regiónu v **Číve**, **Kestúci**, **Šárišápe** i v **Annavölgyi**. Prieskum sa zameriaval na jazykové znalosti detí v troch ročníkoch daných škôl. Výsledky boli uspokojujúce. Mohla som sa presvedčiť o odbornej pripravenosti a oduševnenej práci slovenčinárov týchto škôl, ktorí nepracujú v fahkých podmienkach. Stretnutie s týmito pedagógmi mi vždy dáva silu a optimizmus do budúcnosti.

– Čívske kolektív slovenčinárov sa aktivizoval v tomto roku organizovaním súťaže pilíšskych škôl v oblasti národopisu, spoznávaní miestnych tradícií a v organizovaní odborného stretnutia slovenčinárov v decembri 2001.

– V Santove sme sa v roku 2000 pokúsili rozbehnúť doplnkovú výučbu vo vyučovaní slovenčiny pre žiakov, ktorí síce pokračujú v štúdiu na maďarských stredných školách, ale škola im dovoľuje miesto druhého cudzieho jazyka, súkromne pokračovať

v štúdiu slovenčiny. Pokus o organizovanie tejto formy výučby sa zrútil pri otázke financovania danej nepovinnéj úlohy miestnou slovenskou samosprávou.

– Miestny prieskum v Santove v roku 1999. Prieskum vychádzal z oblastí otázok „*Ako posilniť santovskú a slovenskú identitu?*“ „*Nakoľko cítia potrebu zachovania jazyka a tradícií žiaci našej školy?*“

Prieskum sme robili medzi žiakmi v štyroch vyšších triedach našej školy. (58 žiakov vyplnilo dotazník). Boli sme zvedaví ako vidí nasledujúca generácia budúcnosť obce, ako rozmýšľajú o jazyku, o tradíciách, o Slovákoch.

Výsledok vtedajšieho prieskumu bol uspokojujúci:

75% pokladá za dôležité to plus, čo dáva slovenská kultúra dedine

66% tvrdí, že treba urobiť všetko, aby sme zachovali túto kultúru, je to naše dedičstvo, ktoré treba chrániť

64% žiakov je pyšných na to, že dedina je slovenská dedina

Vzorom predstaviteľov Slovákov v dedine sú podľa žiakov?

39% starosta obce 58% starší ľudia v dedine a učitelia slovenčiny

V 85% rodín sa používa slovenčina, len v 55% sa prihovárajú deťom po slovensky, aj to len starí rodičia

(7 detí tomu aj rozumie, 84 trošku a 9 vôbec).

Podľa žiakov 60-70% obyvateľov hovorí po slovensky

Na otázku akú perspektívu, akú výhodu môže znamenať znalosť jazyka pre nich, väčšina označila jazykovú skúšku, 46% ďalšie štúdiá.

Tento výskum som opísala len preto, aby som načrtla situáciu spreď troch rokov. V uplynulých rokoch tendencia poklesu záujmu o slovenčinu rástla. Tým, že jedinou možnosťou pokračovať v zdokonaľovaní sa v slovenčine ostáva slovenské gymnázium v Budapešti sa kruh zatvorí. Chýbajú základné motivačné činitele a perspektíva k úspešnej práci.

E) Reálne očakávania

Školstvo – vieme dobre – je dlhodobá investícia, plody prináša iba s väčším časovým odstupom. Vyučovanie podľa Národných učebných osnov sa zavádza postupne.

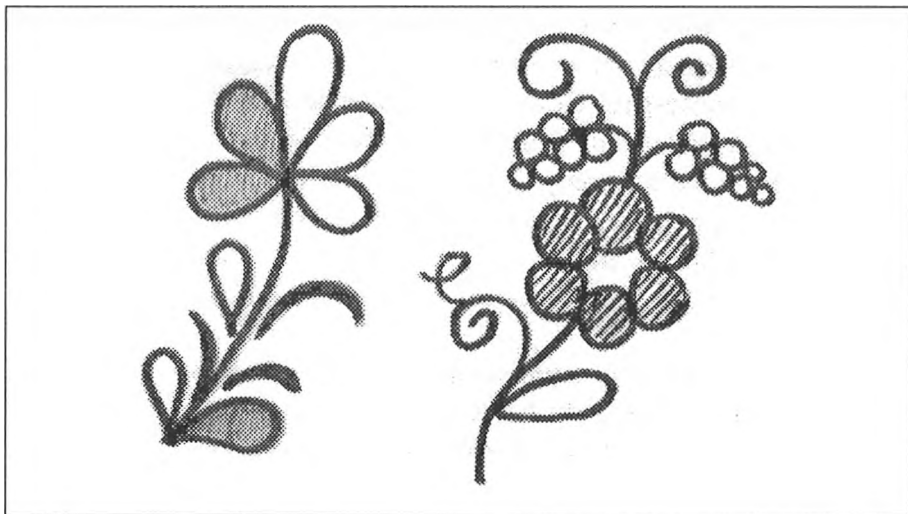
Dôležitým cieľom je aj rozvoj kvality a garantovanie úrovne výučby. Na dosiahnutie týchto cieľov je potrebná súčasná existencia istých činiteľov a to:

a) Objektívnych činiteľov (Obsahové i finančné) ako: doplnenie doterajšej obsahovej regulácie rámcovými učebnými osnovami a ich uplatnenie v praxi; vytvorenie systému hodnotenia a garantovania kvality v oblasti národnostnej výučby; posilnenie štátnej účasti v oblasti financovania.

b) Subjektívne činitele: pripravenosť, vôľa, oduševnenosť, motivovanosť učiteľa; pozitívny postoj rodičov i miestnej samosprávy k národnostnej výučbe; záujem a skutočná pomoc zo strany CSS a odborných orgánov (OKI, OKSZI, Ministerstva vzdelávania); záujem a skutočná pomoc zo strany materskej krajiny.

Myslím si, že značný výsledok tejto neľahkej práce v dnešnom štádiu nemôžeme očakávať výlučne od učiteľa, ktorý je síce dôležitým, ale len jedným činiteľom tohto procesu.

Mali by sme sa zamyslieť nad otázkami, ktoré odzneli nedávno na národnostnej konferencii, že „*nie veľké slová a ideológie, ale skutočné činy majú ozajstnú silu. V konečnom dôsledku nie falošné heslá o záchrane národnosti, ale iba skutočná pomoc má význam.*“ (Károly Tóth)

Grafika AGÁTY MATYIOVEJ

Od „Jeden kováč koňa kuje...“ po jazykovú skúšku

Názov nášho článku je *Od jeden kováč koňa kuje po jazykovú skúšku*. Vylíčieme teda, ako prebieha výučba slovenského jazyka u nás od materskej školy až po ôsmy ročník.

I. Systém personálnych podmienok a číselné údaje v materskej i základnej škole

Naša inštitúcia má 210 detí (46 škôlkárov a 164 žiakov). V materskej škole sú tri skupiny. Najmenších je sedemnaásť, strednú skupinu navštevuje štrnásť detí a predškolskú skupinu tvorí 15 škôlkárov. V materskej škole pracuje 5 učiteliek. Jedna z nich **Mária Bódiová** má slovenské vysokoškolské vzdelanie a kolegyňa **Elena Petrovská** práve v tomto školskom roku začala slovenské vysokoškolské štúdium v Sarvaši. Učiteľka **Margita Kaczkóová** taktiež hovorí po slovensky, lebo pochádza zo slovenskej rodiny, no nemá slovenské vzdelanie.

Všetci dobre vieme, že nesmierne veľa záleží na materskej škole, práve preto sa snažíme už v tomto veku zasiať semienka slovenskej reči. Pani učiteľka Mária Bódiová sa dva razy týždenne zaoberá s deťmi strednej a predškolskej skupiny. Nacvičuje s nimi slovenské detské hry, pesničky, básničky a vyčítanky. Pritom sa naučia najdôležitejšie vetné modely, pozdravy, prosby, poďakovanie a predstavenie sa. To znamená, že každé dieťa v tomto veku počuje a používa slovenčinu, teda má dobré predpoklady na to, aby od prvého ročníka pokračovalo vo výučbe slovenského jazyka.

Ako som už na začiatku hovorila, naša škola má 164 žiakov. Z nich 48 sa učí slovenčinu. Počet pedagógov je 17. Päť učiteliek má slovenské vysokoškolské vzdelanie, ale slovenčinu vyučujú len dve učiteľky. Tri učiteľky z učiteľského zboru – medzi nimi i pani riaditeľka – hovoria po slovensky nárečím.

II. Školská práca

V škole vyučujeme podľa národnostných učebných osnov. V každom ročníku majú žiaci týždenne štyri hodiny. Keď rodičia zapisujú svoje deti do našej školy, môžu sa ľubovoľne rozhodnúť, či sa ich dieťa bude učiť slovenčinu, alebo nie. Sú rodičia, ktorí pokladajú za dôležité, aby si ich dieťa naučilo reč svojich predkov, no žiaľbohu sú aj takí, ktorí nevyužívajú možnosť, ktorú im škola ponúka. Nemčina sa vyučuje od štvrtého ročníka. Máme veľa takých žiakov, ktorí sa učia obidva jazyky. Angličtinu v škole nevyučujeme, ale **Nadácia Guzsalyas** má hosťujúceho učiteľa zo Spojených štátov amerických, ktorý vyučuje angličtinu mimo školy.

Vráťme sa však k výučbe slovenského jazyka. Popri slovenských vyučovacích hodinách žiaci majú možnosť zúčastniť sa slovenských krúžkov. Nadaní druháci a tretiaci raz do týždňa chodia spolu do slovenského krúžku, kde sa môžu naučiť nové ľudové i moderné piesne, detské hry, básničky, vyčítanky a dialógy. Štvrtáci, piatáci a šiestaci navštevujú raz do týždňa dramatický krúžok. Vedúca krúžku je pani učiteľka **Erika Poliáková-Tóthová**. V krúžku sa pripravujú na divadelnú prehliadku „*Deti deťom*“. V predchádzajúcom školskom roku sa po prvýkrát zúčastnili divadelnej prehliadky v Slovenskom Komlóši. Siedmáci majú raz do týždňa, ôsmaci dvakrát do týždňa krúžok slovenčiny, kde sa pripravujú na štátnu jazykovú skúšku. Na vyučovacích hodinách i v krúžkoch hrá dominantnú úlohu komunikácia, upevňovanie a rozvíjanie slovnej zásoby, zachovávanie tradícií a posilňovanie národnostnej identity.

Pracovný kolektív slovenčinárov si vytýčil za cieľ:

- vzbudiť záujem detí o slovenský jazyk a kultúru
- vytvoriť u nich kladný vzťah k slovenskému jazyku a národnostnej kultúre
- motivovať ich k pestovaniu a zachovaniu národnostných tradícií
- dospieť k tomu, aby deti nadobudli odvahu postupného osvojenia si slovenského jazyka
- dosiahnuť, aby žiaci boli schopní používať ústnu a písomnú podobu slovenčiny
- rozvíjať ich komunikatívne schopnosti a zručnosti tak, aby po ukončení 8. ročníka mohli nadanejší žiaci urobiť štátnu jazykovú skúšku základného a ešte nadanejší aj skúšku stredného stupňa typu „C“. (Samozrejme jazyková skúška nie je povinná. Tu by som poznamenala, že v roku 1999 sa na štátnu jazykovú skúšku prihlásili dvaja žiaci. **Gábor Sajben** urobil základný stupeň typu „C“, **Nikoleta Árvavölgyiová** urobila stredný stupeň typu „C“. V roku 2001 zvládli jazykovú skúšku stredného stupňa typu „C“ až štyri žiačky. Sú to **Elenka Petrovská, Tímea Tipiová, Anikó Laurinyeczová** a **Zuzana Nagyová**. Na jeseň roku 23001 zvládol strednú jazykovú skúšku typu „A“ žiak **Richárd Prjevara**.)

– dosiahnuť u žiakov taký stupeň jazykovej kompetencie, aby po skončení 8. ročníka bez problémov mohli pokračovať v štúdiách na slovenskom gymnáziu. (Samozrejme ide o tých žiakov, ktorí sa chcú učiť na slovenskom gymnáziu.)

Aby sme tieto ciele dosiahli musíme svedomito pracovať počas celého školského roka a stále hľadať možnosti na všestranné rozvíjanie výučby slovenského jazyka a ďalších školských a mimoškolských činností. Napr. v novembri mávame týždeň otvorených dverí. V rámci neho sú otvorené hodiny, súťaž z troch jazykov, ktoré sa u nás vyučujú, a to zo slovenčiny, nemčiny a angličtiny, priateľský večierok, na ktorom vždy privítame hostí (žiakov i pedagógov) z okolitých obcí. Začiatkom decembra usporiadame miestne kolo recitačnej súťaže v prednese slovenskej prózy i poézie. Najlepší recitátori postúpia do župného kola. Tieto podujatia finančne podporuje Slovenská menšinová samospráva.

Samozrejme ani u nás nie je všetko ružové. Aj my máme problémy a ťažkosti ako každý iný. Nemáme praktické, zaujímavé motivačné učebné pomôcky (ako napr. demonštračné obrázky, tablá, zvukové nahrávky k jednotlivým učebniciam...). Najčastejšie používame iba také, ktoré si samy spravíme. Zo Slovenska sme si už všeličo zabezpečili, ale mnohokrát sa stane, že tie materiály nie sú na úrovni jazykových schopností našich detí. Napr. z jedného cédéčka zo Slovenska môžem používať iba dve-tri pesničky. Myslím si, že je to málo. Podobne je to i s učebnicami. Naša spoločná mienka je, že niektoré učebnice nie sú pre deti zaujímavé. Deťom, najmä v nižších ročníkoch, sú potrebné také texty a ilustrácie, ktoré v úplnej miere berú do úvahy detský aspekt. Práve preto sme sa rozhodli vypracovať učebnice pre prvý stupeň základných škôl.

III. Mimoškolská činnosť

Mimoškolskú činnosť riadi predovšetkým Slovenská menšinová samospráva obce Kétsoproň. Naša samospráva má tradičné programy, a to:

- Slovenský rodinný čajový večierok (Je to stretnutie troch generácií, kde škôlkári i žiaci predvedú pestrý kultúrny program. Mamičky a babičky pripravia chutné čajové pečivo a zákusky a celá rodina sa spolu zabáva. A my, organizátori, máme pocit, že vtedy je celá obec jedna veľká slovenská rodina.

- Po čajovom večierku nasleduje Slovenský bál, kde srdečne vítame aj záujemcov zo susedných obcí a miest.

- Vedenie školy a predsedníctvo menšinovej i obecnej samosprávy urobili prvé kroky k vzniku priateľského vzťahu medzi obcami *Rakovice* a *Kétsoproň*. Deti z *Rakovíc* nás navštívili v zime a naše deti k nim zavítali v marci.

- Ďalším tradičným programom menšinovej samosprávy je slovenský rodinný výlet. Na tomto výlete sa môžu zúčastniť tí žiaci s celou rodinou, ktorí najusilovnejšie pracovali v danom školskom roku, alebo úspešne vystupovali na župných i celoštátnych súťažiach a prehliadkach. Počas výletu navštívime pamätihodnosti Békešskej župy, hráme sa, kúpeme sa a oddychujeme.

- Ďakujeme Celoštátnej slovenskej samospráve, a osobitne pani Daniele Onodiovej, že naši žiaci majú každé leto majú možnosť zúčastniť sa slovenského divadelného tábora na Slovensku. Vždy sa vrátia s nezabudnuteľnými zážitkami. Doteraz mohlo trinásť žiakov, medzi nimi 4 stredoškolačky, prežiť krásne chvíle v Hronci.

IV. Naše hlavné ciele v blízkej budúcnosti

Naša samospráva a škola považuje za dôležité pokračovanie a rozvíjanie priateľských kontaktov medzi obcami *Rakovice* a *Kétsoproň*.

V roku Milénia sme slávnostne otvorili Dom slovenskej mládeže, ktorý by sme chceli pekne zariadiť, aby sme mohli zabezpečiť našej mládeži primerané a príjemné miesto na aktivity vo voľnom čase. Tu sa budú môcť schádzať, pobesedovať si s pozvanými hosťami, premietiť slovenské filmy, hrať spoločenské hry, počúvať hudbu a zabávať sa.

Detail maľby JÁNA EPERJESSYHO

Katarína Sziveková (Mlynky):

Výučba slovenčiny v našej škole

Vo *Všeobecnej škole v Mlynkoch* zaviedli výučbu slovenčiny v školskom roku 1949/50. Vtedy chodilo do našej školy 213 žiakov a rodičia každého z nich si žiadali vyučovanie nášho materinského jazyka. Naši slovenskí učitelia všetci pochádzali (akože aj tí dnešní pochádzajú) z našej dediny.

Popri vyučovaní sa v našej škole vždy kládol veľký dôraz aj na to, aby sa žiaci zoznámili s kultúrou a tradíciami dediny, so zvykmi svojich predkov a nezabudli ich. Okrem iného preto sme pred viac ako dvoma desaťročiami založili školský spevokol a pred dvadsiatimi rokmi tanečnú skupinu. V r. 1969 sme ako prví v krajine cez leto usporiadali slovenský jazykovo-vzdelávací, čitateľský tábor. Odvtedy už 15 rokov organizujeme na Slovensku tieto tábory. Tak si naši žiaci už aj v slovenskom prostredí môžu cvičiť jazyk. Priateľské styky máme so školou v Blatnom. Každý rok v máji organizujeme slovenský kultúrny program, v rámci ktorého sa predstavujú školáci so škôlkármi. Pritom aj na rôznych miestnych, župných a celoštátnych súťažiach dosahujú naši žiaci pekné výsledky. V súťaži *Spievanky a veršovanky* dosiahol **Levente Galda** I. miesto r. 1995, **L. Galda, Melinda Černá** I. miesto r. 1996., **Annamária Černá** I. miesto r. 1997., **A. Černá, Marta Papučková** I. miesto r. 1997., **Uršula Kruppová** II. miesto r. 2000.

Keďže sme mali paralelné triedy, ako prví v Maďarsku sme zaviedli dvojazyčnú výučbu, čo znamenalo, že vecné učivo sme vyučovali aj po maďarsky aj po slovensky. Zaviedli sme v školskej družine tzv. slovenské konverzačné zamestnania. Tento pokus trval 5-6 rokov. Pred zavedením miestnych učebných osnov sme my už mali vlastné hodiny v rámci slovenčiny. Jeden nadšený miestny občan držal týždenne jednu hodinu (dvojazyčnú) o miestnych zvykoch tradíciách, o minulosti a histórii dediny.

Mali sme aj také roky, keď sme pre vyšší ročník nemali učebnice. Vtedy sme od 5. do 8. triedy používali knihu *Slovenský jazyk písanú pre dospelých*.

Teraz už máme učebnice, jazykové laboratórium pre 12 osôb, slovenské videokazety, počítače. Ale nemáme programy, učebné pomôcky, kazety k použitiu jazykového laboratória. Máme len to, čo sme si za svoje peniaze kúpili (Slovenčina pre cudzincov + cvičebnica + kazety). Chýbajú nám *knihy pre slovenskú vzdelanosť*. Na týchto hodinách (slovenčina + dejepis) vyučujeme podľa vlastných skúseností a najviac sa zaoberáme dejinami, tradíciami, zvykmi našej dediny.

Keďže naši žiaci po ôsmom ročníku pokračujú obyčajne na maďarských stredných školách, v 7. a 8. triede sa snažíme poskytnúť im čo najviac. V týchto triedach slovenčinu vyučujeme v skupinách. Takto dostanú možnosť, aby sa čím lepšie pripravili na *jazykové skúšky*, ktoré niektorí naši žiaci absolvujú už od roku 1997.

Základná jazyková skúška:

1997 = 4 žiaci

1998 = 8 žiakov

1999 = 4 žiaci

2000 = 2 žiaci

2001 = 2 žiaci

Z týchto žiakov má 9 už aj strednú skúšku, 3 vyššiu. Títo žiaci sa zúčastnili aj na celoštátnych slovenských súťažiach, kde dosiahli I. miesto.

1998 – **Marta Papučková** II. miesto

1999 – **Jozef Szivek** I. miesto

2000 – **András Sípos** I. miesto

Teraz máme *162 žiakov*. Slovenčinu vyučujú *6 učitelia* (všetci sú Mlyňčania).

Okrem slovenských hodín zúčastňujeme sa na všetkých súťažiach, čo vypisujú rôzne orgány. V tomto roku to boli:

a.) 3. 4. 5. trieda – súťaž *Bystrozraká Barborka*, od 3. do 8. triedy – písomná súťaž *Zvyky dediny* (vypísala *ZŠ Čív*) zapojilo sa 39 detí

b.) školská recitačná súťaž – 43 detí

c.) budapeštianska súťaž – 6 detí

Chystáme sa aj na *divadelné predstavenie*. Už štvrtý rok pravidelne chodíme do *Slovenského Komlóša*, a nielen žiaci, ale i každý slovenský učiteľ.

Druhý rok sa zúčastníme recitačnej súťaže na Slovensku (teraz v *Komárne*).

Niekoľko slov o učiteľoch. Učitelia vyučujú nielen v škole, ale zastupujú slovenskú inteligenciu našej dediny na rôznych konferenciách, doškoľovaniach, v slovenskej samospráve. Bez nich nie je v dedine nijaký program, navyiac programy organizujú oni alebo pomáhajú v ich organizovaní.

Ruženka Komjáthiová (Veňarec):

Miesto slovenského jazyka v školskej činnosti ZŠ

Veňarec je pekná, malá dedina, ktorá sa nachádza v novohradskej župe medzi kopcami *Cserhátu*. Predkovia tunajších Slovákov sa sem prisťahovali pred 300 rokmi zo severných žúp Uhorska. Samozrejme, najmä staršia generácia si dodnes zachovala materinský jazyk, krásny ľudový kroj, ľudové piesne a tradície. Znalosť slovenského jazyka strednej a mladšej generácie odzrkadľuje podobný obraz ako aj iné miesta v Maďarsku, obývané Slovákmi. Súhlasím s mienkou **Alžbety Hornokovej-Uhrinovej**, ktorá píše o úlohách školstva práve na stranách Slovenčinára:

- „ – žiaci si musia osvojiť jazyk svojich predkov
- zachovávať a ďalej rozvíjať slovenskú kultúru
- snažiť sa o uvedomenie si národnostnej identity a svojho pôvodu
- vedome prijať dvojítu väzbu a dvojjazyčnosť“

Riešenie týchto úloh, s nimi súvisiace problémy ale i radosti, sprevádzajú aj našu každodennú prácu.

Základná škola vo Veňarci – Veres Pálné Általános Iskola – patrí medzi tie školy, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet. Výučba slovenského jazyka existovala pomerne od dávna (1946 – 1947), ale z rôznych dôvodov sa viackrát prerušila. O plynulej výučbe slovenského jazyka môžeme hovoriť od roku 1982. V súčasnosti máme 180 žiakov. K nám dochádzajú žiaci aj z okolitých dedín – *Szirák, Bér, Egyházasdengeleg*. Všetky deti sa učia slovenský jazyk, ktorý vyučujeme od prvého až po ôsmy ročník, týždenne 4 hodiny.

Ako som už spomínala, znalosť slovenského jazyka je podobná ako aj v iných školách. U väčšiny detí vidieť a cítiť určité „*jazykové, citové a psychické*“ zázemie. Na druhej strane rodičia nie sú proti tomu, aby sa ich deti učili slovenčinu. Je to zvláštna dvojitosť, alebo hlboko v dušiach predsa niečo je?

V škole sa celkove snažíme približovať k deťom aj z citovej stránky a v nižších ročníkoch vyslovene dávame prednosť hravým metódam na hodinách slovenčiny. Učíme sa veľa pesničiek, riekaniek, hier. Výber učebníc pre nižšie triedy je veľmi dobrý, každá škola a každý učiteľ si môže vybrať pre seba tie najvhodnejšie. Vo vyšších ročníkoch používame knihy **Eriky Kraszlánovej**. Chceme posilniť predovšetkým komunikačné schopnosti našich žiakov, veď skutočnosť je taká, že nikdy nemôžeme vopred vedieť čo, kedy potrebujeme a slovenské hranice v Balašských Ďarmotách sú tiež blízko. Veľkým problémom je pre nás a pre naše deti, že v podstate

nemôžu pokračovať štúdiu slovenského jazyka na stredných školách. (Viem, že nie sme sami...)

Učia sa osem rokov a musia tu učenie sa slovenského jazyka dokončiť. Preto je veľmi potešujúce, že niektorí bývalí žiaci sa k nám vracajú s prosbou zdokonaľiť sa v slovenskom jazyku. Nechcú stratiť čo sa naučili. Ich cieľom je zložiť štátnu jazykovú skúšku základného a neskoršie stredného stupňa. Vyučovanie slovenského jazyka a vôbec všetko čo sa týka „slovenskej veci“ v rámci školskej výučby sa zužuje na hodiny slovenčiny. No vyučovanie slovenčiny je komplexná vec – vieme to všetci, ktorí pracujeme na poli národnostného školstva – nedá sa vtlačiť do rámca vyučovacej hodiny. Naopak, treba nájsť spôsoby ako môžeme z toho rámca urobiť dvere, vstúpiť cez ne do života školy a podľa našich skúsenosti aj do života dediny. Vychádzame z danosti našej školy a obce. Spomenula by som len tie najdôležitejšie:

mimoriadne aktívna mimovyučovacia činnosť v škole, medzi nimi aj „náš“ tanečný krúžok „Guzsalyas“, krúžok slovenského jazyka, pravidelná príprava a účasť na súťaži *Spievanky a veršovanky*, kde dosahujú naše deti veľmi pekné výsledky; rôzne letné tábory na Slovensku

v učiteľskom zbore viacerí pochádzajú zo slovenských rodín. Ten fakt umožňuje úzku spoluprácu pri rôznych podujatiach na ktorých za zúčastňujú aj hostia zo Slovenska (napr. regionálne kolo spievaniek, oberačkové slávnosti a národnostné stretnutia). Ten fakt umožňuje aj zaujímavé a občas ostré debaty napr. o identite, dvoj-
jazyčnosti a pod.

tretí rok organizujeme v škole týždňové podujatie pod názvom „*Veres Pálné Napok*“. Hlavnou niťou celého týždňa bola tohto roku tematika: naša minulosť. Deti prejavili veľkú aktivitu – urobili národopisnú výstavu, maketu sedliackeho domu, varili nám chutné, staré jedlá podľa rád starých matiek, doniesli na ukážku krásne výšivky atď.

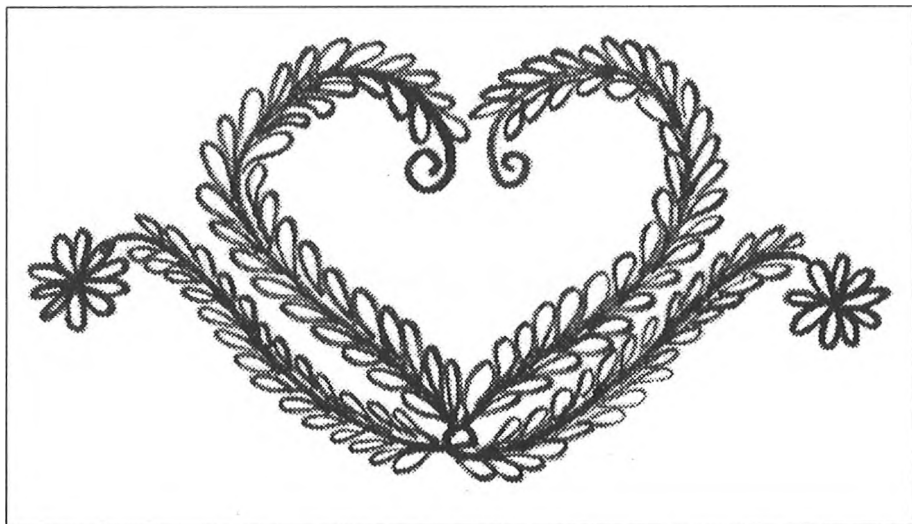
priateľské styky s obcami na Slovensku, vzájomné návštevy, vystupovania

v dedine existuje a funguje 35 rokov folklórna skupina Rozmarín. V tejto skupine spolu spievajú, tancujú, hrajú starší ľudia, mladí aj najmladší – teda tri generácie. V prirodzenom, živom prostredí znie slovenčina slovenskejšie – ako tomu bolo voľakedy, aké zvyky mali predkovia. Zachovávanie tradícií nie je teóriou „z hora“ ale vnútorná, zo srdca vyvierajúca potreba, úprimný prejav národnostného bytia. Mať takých ľudí v dedine je obrovský poklad. Vidieť medzi nimi mládež a deti školského veku, možno i väčších. Hocičo sa deje v obci, hocijaká kultúrna udalosť, tykajúca sa zachovávanía, oživovania tradícií, všade a vždy sú tam deti rôzneho veku. A keď si situácia vyžaduje, to všetko pokračuje na vyučovacích hodinách: rozhovory o zvykoch, o histórii Slovákov, o politike, o národnostiach a čo považujeme za veľmi dôležité: veľa, veľa spevu, učenia sa krásnych ľudových piesní.

Ani sme nezbadali a z vyučovacej hodiny cez školské aktivity sme sa dostali naozaj do života dediny a naspäť do školy na vyučovaciu hodinu. Som presvedčená, že úzka spojitosť, návaznosť, vzájomné prelínanie a voľný pohyb medzi týmito „formami“ zabezpečuje silné a ešte raz by som zdôraznila, prirodzené a živé zázemie v podstate samotnej výučby slovenčiny.

Vieme, že existujú rôzne cesty na dosiahnutí našich cieľov. Aj my sa snažíme chodiť po viacerých, snažíme sa byť všade, kde sa môžeme učiť, kde sa môžeme stretnúť s kamarátmi, kolegami (doškoľovania, stretnutia, festivaly, súťaže). Ale som nesmierne rada, že sme našli svoju hlavnú cestu! Samozrejme v žiadnom prípade nechcem idealizovať situáciu a pomery vo Veňarci. Na tej zvolenej ceste máme podobné problémy ako iné školy. Chýbajú nám kvalitné učebné pomôcky, k učebniciam primerané, vypracované programy k práci v jazykovom laboratóriu atď. Používame však na hodinách čo máme napr. krásne knihy, kazety s ľudovou hudbou, filmové rozprávky.

Nie sme zúfali, nešťastní lebo máme prácu, vieme čo je našou úlohou a zodpovednosťou. Máme svoju cestu! Kráčame po nej spolu s našimi bývalými a terajšími žiakmi, ktorých nie je málo, ktorým sa nám podarilo niečo odovzdať. Kráčame niekedy rýchlejšie, niekedy pomalšie, ale kráčame dopredu!

Olejomaľba AGÁTHY MATYIOVEJ

Valéria Petőfiová (Répáska Huta):

Starosti a radosti vo výučbe slovenčiny

Malá slovenská dedinka *Répáska Huta* sa nachádza v srdci *Bukových hôr*. V dolinke obklopenej vrchmi a lesmi žije menej ako 600 ľudí. Zakladateľmi obce boli remeselníci – sklári, ktorí sem prišli koncom 17. storočia za prácou. Výroba skla už dávno zanikla, ale niektoré starodávne remeslá sa zachovali až dodnes. V našich horách ešte aj teraz pália uhlie a vápno. Napriek starým remeslám sa dedina sústavne pekne rozvíja. Ľudia, ktorí tu žijú sa starajú o to, aby ich život bol stále lepší a pohodlnejší. Dedina má dobré cesty, už viac ako desať rokov je vybudovaný vodovod a kanalizácia. Takmer v každom dome je telefón a káblová televízia.

Répáska Huta má samostatnú slovenskú obecnú samosprávu. V dedine je materská a základná škola. Budova školy je viac ako storočná. Bola obnovená a prebudovaná v roku 1990, keď sa do dediny dostal naspäť vyšší stupeň výučby. Deti od 5. do 8. triedy 16 rokov chodili do *Novej Huty* (Bükkszentkereszt). Teraz sa deti môžu opäť učiť v mieste od 1. do 8. ročníka. Základná škola je pomenovaná po **Ottovi Hermanovi**.

Je to národnostná škola, v ktorej sa vyučuje slovenčina ako národnostný jazyk. Vyučovanie prebieha v zlúčených triedach v ročníkoch 1-3, 2-4, 5-6, a 7-8. Počet žiakov v tomto školskom roku je 51. Učiteľský zbor je šesťčlenný. Slovenský jazyk vyučujeme v každom ročníku a slovenčinu sa učí v našej škole každý žiak. Okrem slovenčiny majú žiaci možnosť učiť sa od štvrtého ročníka aj anglický jazyk.

Učiť sa slovenčinu je v našej škole pre každého samozrejma vec. Týždenne máme štyri hodiny plus jednu polhodinu pre vyučovanie slovenskej vzdelanosti v piatom ročníku. Týždenne dve hodiny sú tzv. priame a dve hodiny sú určené pre samostatnú prácu. Na priamej hodine žiaci jednej triedy pracujú spolu s učiteľom a paralelná trieda má samostatnú úlohu. Takto organizované vyučovacie hodiny sa dajú dobre využiť na hodinách jazyka, lebo umožňujú učiteľovi vytvárať spoluprácu medzi žiakmi oboch ročníkov.

Aká je materinská reč?

Žiaľ už nemôžeme jednoznačne povedať, že naše deti majú materinskú reč slovenskú, skôr by obstálo tvrdenie, že deti majú slovenčinu ako „*staromaterinskú reč*“. Tam, kde rodičia žijú ešte spolu so starými rodičmi, deti lepšie rozprávajú po slovensky a lepšie rozumejú jazyku, než deti z rodín, ktoré bývajú samostatne bez starých rodičov. Rodičia nerozprávajú s deťmi po slovensky v takej miere ako starí rodičia, a tak slovenskú reč už tak často nepočujú. Máme šťastie, že naše deti dostanú zo slovenčiny dobré

základy v materskej škole. Máme takú skúsenosť, že na prvom stupni základnej školy deti majú rady slovenčinu. Vo vyšších triedach už badať, že len usilovní žiaci venujú jazyku dostatočnú pozornosť. Často počujeme reklamáciu, prečo nevenujeme viac vyučovacích hodín angličtine. Treba však povedať, že lenivý žiak sa neučí ani angličtinu usilovne.

Rodičia majú pozitívny postoj k výučbe slovenčiny.

Používame učebnice od domácich autoriek napr. **M. Fazekašová, M. Némethová, E. Kraszlánová**. Žiaľ, problémy máme, lebo výber vyhovujúcich učebníc je obmedzený. Ťažko sa nájdú také knihy, ktoré vyhovujú našej škole. Potrebovali by sme pracovné zošity, v ktorých by deti vedeli ľahko pracovať samostatne. Vo vyšších triedach chýbajú učebnice gramatiky. Problém je aj v tom, že nemáme informácie o nových knihách, nedostávame o nich prospekty. Učitelia našej školy si často samostatne zostavujú úlohy pre žiakov.

V záujme o zachovávanie tradícií vyučujeme aj ľudový tanec. Máme tri skupiny: najmenšia skupina 1.-2. trieda, stredná skupina 3.- 4. trieda a najstarší žiaci už patria do veľkého súboru. Tanečníci sa učia najmä slovenské ľudové tance. Najnadanejší žiaci, po skončení školy, majú možnosť pokračovať v činnosti v tanečnom súbore Veľká Bukovinka.

Naše deti často majú možnosť vystupovať v kultúrnych programoch. Napríklad na školských i obecných slávnostiach. Pravidelne ich pozývajú aj do susedných dedín, predovšetkým na letné programy. Tanečníci sa už predstavili aj na celoštátnom festivale v Banke, ale aj na Slovensku. Pre žiakov, ktorých zaujíma recitácia, organizujeme každý rok súťaž v prednese slovenskej poézie a prózy. Najlepší žiaci postupujú ďalej na regionálne kolo, a potom na celoštátnu súťaž. Pravidelne sa zúčastňujeme súťaže *Spievanky a veršovanky*. Rok čo rok sa naši žiaci dostávajú medzi najlepších recitátorov. Každoročne sa snažíme usporiadať letný jazykový tábor na Slovensku, aby naše deti mali čím viac možností cvičiť sa v slovenčine, a aby čím lepšie spoznali Slovensko. Medzi deťmi je tento tábor veľmi populárny a radi sa tam hlásia. Finančnú podporu získavame prostredníctvom súbehov. Rodičom tak vznikajú len minimálne výdavky. Snažíme sa pomáhať hlavne tým deťom, ktoré majú slabšie sociálne podmienky. V tejto práci nám veľmi pomáhajú aj naši slovenskí priatelia z mesta *Vranov nad Topľou* a z obce *Sedliská*. Rozvíjame s nimi veľmi dobrú spoluprácu.

Dnes je práca pedagógov veľmi ťažká a práca národnostných pedagógov ešte ťažšia a zložitejšia. Potrebovali by sme väčšiu podporu (nemyslím len na finančnú) väčšiu úctu a uznanie.

Zuzana Zsiláková Kövesiová (Békešská Čaba):

Predstavuje sa békeščabianska ZŠ na Petófiho ulici

1. augusta 2001 vznikla v Békešskej Čabe, spojením *Základnej školy Ondreja L. Áchima* a *Základnej školy č. 3* nová **Základná škola na Petófiho ulici**.

Táto nová inštitúcia je všeobecným právnym nástupcom predchádzajúcich škôl, a bude pokračovať v ich tradíciách a osvedčených programoch. Pracujeme na tom, aby sme boli inštitúciou, ktorá spojením personálnych a vecných podmienok, stavia do popredia žiacku i pedagogickú úspešnosť a vykonáva dlhodobo bezpečne fungujúcu výchovno-vzdelávaciu prácu.

V súčasnosti máme v dvoch budovách umiestnených 794 žiakov. Vyučovanie slovenčiny ako národnostného jazyka bolo vlastné Základnej škole č. 3, veď v tejto škole vyučovali slovenský jazyk už 50 rokov.

Integráciou sa tu v septembri 2001 neotvoril 1. ročník, keďže sa o 3 roky toto pracovisko ruší. Triedy, ktoré tam ešte fungujú (spolu 3) budú premiestnené do budovy školy na Petófiho ulici.

Z tohto svojrázneho stavu vyplýva, že na oboch miestach prebieha vyučovanie slovenčiny, ktoré vedú dvaja odborne vzdelaní učitelia. V hlavnej budove sa učia národnostný jazyk prváci a v druhej budove žiaci 2.-8. ročníka, čo činí dohromady 80 žiakov.

Nezhoduje sa ani počet hodín v jednotlivých ročníkoch. Ročníky (6-7-8), v ktorých prebieha vyučovanie podľa starých učebných osnov z roku 1978, majú v rozvrhu hodín týždenne 3 hodiny slovenčiny. Zavedením NAT-u sme sa snažili vyhovieť národnostnému smeru, nakoniec sa ale do hodinového rozpisu dostali tri hodiny slovenčiny, obsah učiva 1 hodiny si môžu žiaci osvojiť na iných vyučovacích hodinách (spev, kreslenie atď.).

V súčasnosti prebieha takto výučba slovenského jazyka v 2-4. ročníku. Rámcové učebné osnovy priniesli ďalšiu zmenu. V rámci voliteľných hodín si môžu žiaci vybrať 2 hodiny slovenčiny. V prvom ročníku využilo túto možnosť 14 žiakov, žiaľ v 5. ročníku rodičia žiadali v rámci voliteľných hodín zvýšiť úroveň vyučovania angličtiny. Takto teda nemáme v 5. ročníku žiaka, ktorý by sa učil slovenský jazyk. Našťastie vysoká miera podpory zo strany vedenia školy ešte nedáva dôvod k pesimizmu. Piataci majú možnosť pokračovať v učení sa jazyka, mimo vyučovania, formou odborných krúžkov. Robí nám radosť, že si viac talentovaných žiakov vybralo toto poobedňajšie zamestnanie. Naskytá sa tu možnosť starať sa o nadaných žiakov, ako aj prípravy na súťaže.

Menší žiaci sa s radosťou zúčastňujú súťaže Bystrozraká Barborka, ktorú vyhlásila župná knižnica, a do ktorej zasielame pekné súťažné zošity.

Na úrovni školy, každoročne organizujeme Deň národností. Pri tejto príležitosti sme napr. minulý rok vyhlásili súťaž (konkurz) pre žiakov druhého stupňa základnej školy, ktorá mala názov Slováci v Békešskej Čabe. Súťažné práce vznikli v každej triede, a keďže boli naozaj náročne vypracované, nemohlo zaostávať ani oceňovanie. Snáď nebol ešte ani jeden taký rok, žeby sme so svojimi súťažiacimi nezískali v prednese prózy a poézie a v speve nejaké umiestnenie, či už na regionálnej alebo celoštátnej úrovni. Vyzdvihla by som minulý školský rok, kedy náš žiak 6. ročníka dosiahol v súťaži prednesu prózy v Budapešti 1. miesto. Samozrejme všetko sa začína vyučovaním národnostného jazyka, teda v prvom ročníku.

Pre deti je to už cudzí jazyk, niektoré sa so slovenčinou stretávajú prvýkrát v materskej škole. Prvoradou úlohou je teda osvojenie a obľúbenie si jazyka hravými formami. Učenie nových slov, výrazov a gramatických javov sa uskutočňuje pomocou modelových viet.

Úlohu pomocníkov pri rozhovore väčšinou zohrávajú situačné obrázky ilustrovanej učebnice jazyka, alebo situácia vytvorená v triede. Hlavnými aktérmi týchto situácií sú osoby (žiaci), zvieratá (kresby, obrázky) a veci (predmety, farby). Najvhodnejšie je uskutočniť tento rad udalostí hravou formou (hra, zosobnenie, bábková hra atď.) Aj zautomatizovanie a precvičovanie poznaných slov môže prebiehať hravými postupmi rozširujúcimi slovnú zásobu.

Rada by som tu spomenula hru na zálohy. Môžeme pri nej vytvoriť viacero skupín, potom odznievajú otázky; „Čo kúpil Peter?“, „Čo vezie vlak?“ Na otázky sa odpovedá slovami z práve preberaného tematického celku, alebo z dávnejšie prebratého: potraviny, chlieb, mlieko...

Skupina, ktorá nevie povedať ďalšie slovo, dáva zálohu. Zálohu je možné vykúpiť len slovenskou pesničkou, riekankou alebo básničkou. Keď už žiaci 2. ročníka vedia písať, môžu dopĺňať vety súťažnou formou (*Katka pije m...o*). Spôsobom presného zafixovania si slov, môže byť aj taká žiacka sémantizácia, ktorá si v prípade činností viažucich sa k jednotlivým zvieratám, vyžaduje nasledovné riešenie: kikiríka..., kotkodáka..., gága..., (kohút, sliepka, hus). Tento istý spôsob môžeme použiť aj pri vymenovaní zamestnaní, alebo činností viažucich sa k nejakým strojom.

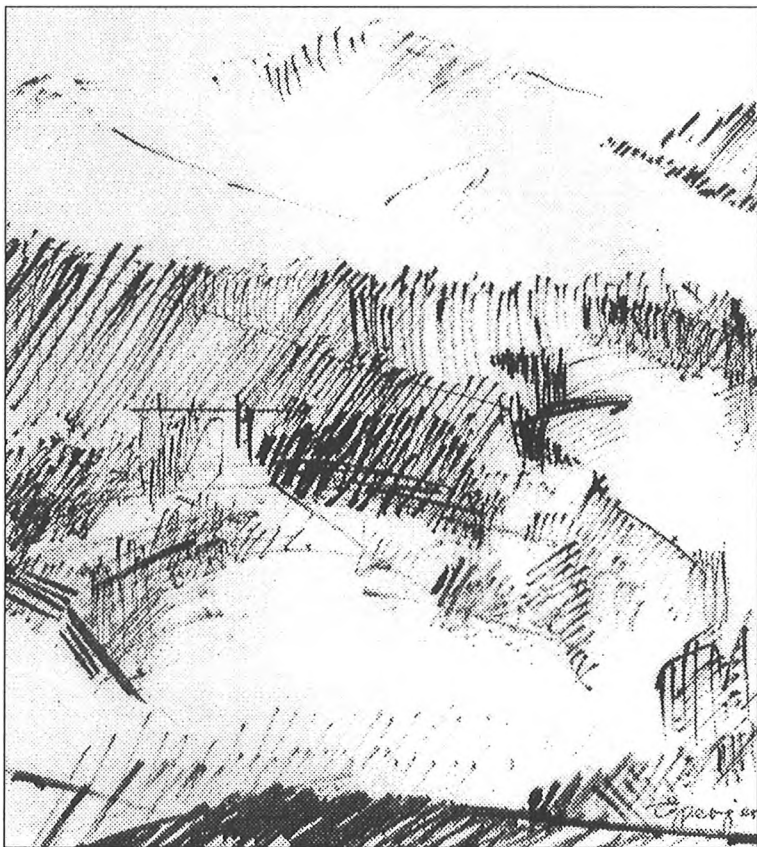
Na nižšom aj vyššom stupni, kladieme rovnako veľký dôraz na tvorbu dialógu. Pri vysvetľovaní významu slov názorne, pomocou činností alebo jednojazyčným vysvetlením, je nevyhnutné precvičovanie a opakovanie slovnej zásoby. Na toto by som chcela uviesť ako príklad jednu loptovú hru:

Učiteľ hodí loptu žiakovi, pričom mu položí otázku. Úlohou žiaka, ktorému hodia loptu, je povedať podstatné meno mužského, ženského alebo stredného rodu. Ďalší

musí podstatné meno nahradiť osobným zámenom on, ona, ono, alebo ukazovacím zámenom ten, tá, to. Neskôr je možné spojiť podstatné meno so slovesom a prídavným menom. Dobrou vlastnosťou tejto metódy je, že zamestnáva celú triedu, žiaci totiž dopredu nevedia ktorému z nich učiteľ hodí loptu. Vhodným spôsobom rozširovania slovnéj zásoby je aj lúštenie krížoviek.

Spôsobuje nám nesmierne potešenie, keď dokážeme v našich žiakoch (aj keď z roka na rok v menšom počte) vzbudiť lásku k slovenskému jazyku.

Máme žiakov, ktorí i keď v malom počte, po ukončení ôsmej triedy pokračujú v štúdiách, a aj takých, ktorí ako učitelia materských a základných škôl udržiavajú slovenčinu pri živote.

Detail kresby JANA EPERJESSYHO

Grafika AGÁTY MATYIOVEJ

Rozália Keleczová (Čív):

V čívskej všeobecnej škole

Čív leží v malebnom prostredí v úpätí Pilíša v *Komárňansko-Ostrihomskej župe*. Počet obyvateľov obce je 239 z toho 55 % sa hlási k slovenskej národnosti.

Školská budova bola prestavaná v roku 1836. Bola tu ešte jedna škola, podporovaná cirkvou. Výučba prebiehala v maďarskom jazyku, iba náboženstvo sa žiaci učili po slovensky. V roku 1910 školu zoštátnili.

Výučbu slovenského jazyka zaviedli v roku 1949. Súčasná škola začala pôsobiť v roku 1926. V roku 1986 bola rozšírená o štyri učebne. V roku 1993 tu zariadili jazykové laboratórium pomocou *Maticy slovenskej*, neskôr učebňu výpočtovej techniky. Telocvičňu bohužiaľ dodnes nemá.

V súčasnosti má škola 168 žiakov, učia sa v desiatich skupinách. Na nižšom stupni je 94, na vyššom 74 žiakov. Učiteľský zbor je 17 členný.

Všetci žiaci sa učia slovenský jazyk ako predmet týždenne v štyroch hodinách. Od piateho ročníka sa učia anglický jazyk a výpočtovú techniku. Personálne podmienky na výučbu slovenčiny sa dané. Na nižšom stupni učia slovenčinu tri učiteľky a na vyššom stupni jedna. V triedach 1. – 4. od roku 1993 sa postupne vyučuje z učebníc, zostavených tímom, ktorého vedúcou bola vedúca slovenskej katedry vysokej školy **PhDr. M. Fazekašová, CSc., M. Áyová** a autorka tohto príspevku.

1. trieda: *Pod' sa hrať* – obrázková kniha, metodická príručka, 3 magnetofónové kazety, na ktorých je nahraných 77 pohybových piesňových hier, básničiek, vyčítaniek

2. trieda: *Cestička belavá*, cvičebnica 2. trieda

3. trieda: *Kde bolo, tam bolo*, Cvičebnica 3. trieda

4. trieda: *Domovina moja*, pracovný zošit.

V 1. a 5. ročníku sa vyučuje podľa rámcových osnov, do ktorých je zaradený aj národopis. Na výučbu národopisu slúžia aj rôzne publikácie, zbierky, zvukové a videonahrávky, ktoré vydal *Zväz Slovákov v Maďarsku* a *CSS*. K výučbe národopisu prispievajú aj zbierky, ktoré vykonávajú žiaci školy. Zo zozbieraných nástrojov, predmetov, krojov je v škole stála výstava.

Na širšie oboznámenie sa s minulosťou sa konajú návštevy do obecného múzea, vedú sa rozhovory so staršími, prezentuje sa ženský spevácky zbor. Deti sa zúčastňujú rôznych súťaží, kde si môžu porovnať svoje vedomosti so žiakmi iných škôl. V tomto školskom roku pôsobí na škole 12 krúžkov, v ktorých si žiaci rozširujú svoje vedomosti z rôznych predmetov. Zapájajú sa do župných a krajinských súťaží z matematiky, fyziky, prírodovedy, zemepisu, maďarského jazyka a športu.

Národnostnú stránku prehľbuje slovenský krúžok na nižšom a vyššom stupni. V rámci krúžku pôsobí spevokol a dramatický krúžok. Aj v tomto školskom roku sa zapojilo 20 žiakov do riešenia jazykových úloh „*Bystrozrakej Barborky*“ z 3. – 4. – 5. ročníkov. V októbri sme vypísali národopisnú súťaž v pilišskom regióne. Z 9 škôl sa zapojilo 7, spolu 145 žiakov.

Otázky a úlohy zostavili čívske učiteľky. Zostavili ich tak, aby na nich žiaci radi pracovali a zapojili do práce i svojich starých rodičov, známych. Práca bola sústredená na zbieranie miestnych zvykov, receptov jedál, balád, rozprávok, hier, riekaniek, ľudových piesní a pod. Práce boli hodnotené na konferencii slovenských učiteľiek pilišskeho regiónu, ktorá bola usporiadaná v Číve. Výsledky svedčili o tom, že výhercom bol každý účastník, každá škola, keďže do práce sa zapojili aj učители.

Čívski žiaci sa každoročne zapájajú do súťaže *Spievanky a veršovanky* vo viacerých kategóriách. Vždy dobre obstoja, dosahujú pekné výsledky. V recitovaní v kategórii 3. – 4. triedy boli na 1. mieste. V spievankách v kategórii zboru boli prvé, začo sa zúčastnili tábora v Hronci.

Duchovná a hmotná kultúra tunajších Slovákov je veľmi bohatá. Mladí už menej, no starší ešte i teraz vedia mnoho rozprávok, piesní, porekadiel, hier, zvykov, ktoré sa zachovali z predošlých generácií. Rodinné sviatky, svadby, krstenia prebiehajú podľa dávnych zvykov, hoci v posledných rokoch sa už zmodernizovali. Cieľom krúžku je zachovať zvyky, zbierať nástroje, predmety a kroje. Z ich práce sme zostavili výstavu na školskej chodbe.

Slovenský krúžok pôsobí už viac rokov, vždy s novými členmi. Na začiatku sa učili len ľudové piesne z okolia, neskôr založili dramatický krúžok. Každý rok sa zúčastňujú dramatickej prehliadky „*Deti deťom*“, ktorú poriada CSS.

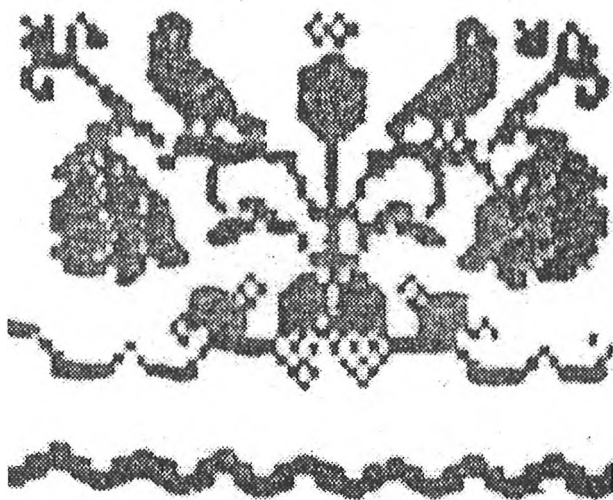
V decembri 1995 dosiahli najvyššie uznanie za scénu „*Malá bosorka*“ a dostali možnosť predstaviť sa na „*Zlatej priadke*“ v Šali. Dostali pozvanie i do *Starej Pazovy* v Juhoslávii na dramatickú prehliadku. Scénu nahrala aj „*Naša obrazovka*“ zo Segedínskej televízie. V minulom roku Zväz Slovákov v Maďarsku nahral CD nosič pod titulom „*Slovenské spievanky*“. Na nahrávke čívske dievčatá reprezentujú komárňanskú župu a spievajú svadobné piesne. Zúčastnili sa i galaprogramu prezentácie CD v maďarskom rozhlase a 7. – 8. marca vystúpili s ostatnými účinkujúcimi v Bratislave v Slovenskom rozhlase. Na Vianoce nacvičili ľudový zvyk čívske Vianoce.

Od roku 1974 sa škola stala cvičnou školou Vysokej školy pedagogickej v Ostrihomme. Poslucháči, ktorí sa učia slovenský jazyk, sem chodia na hospitácie, na prax. Výsledkom niekoľkoročnej spolupráce sú učebnice pre nižší stupeň, ktoré používajú v mnohých národnostných školách.

Čívka škola sa v roku 2001 zúčastnila na 17 konkurzoch, z ktorých 12 bolo úspešných. Rozpočet obohatila o 4,635 miliónov forintov. Získaná suma sa použila

medzi inými na zaobstaranie učebných pomôcok, obohatenie knižnice, na stretnutie žiakov pilišského regiónu, na usporiadanie odbornej konferencie. Obecná a slovenská samospráva využíva všetky možnosti k úspešnému pôsobeniu inštitúcie. Spolupráca je plynulá, dobrá.

Napriek dobrej spolupráci sú tu však také nedostatky, ktoré sa nedajú riešiť finančne. Blízkosť hlavného mesta, okolia, zrýchľuje asimiláciu. Deti z rodinného prostredia neprinášajú slovenské slovo, len v škôlke a v škole sa učia svoj materinský jazyk. Po skončení všeobecnej školy sa v posledných rokoch nehlásia do slovenského gymnázia, radšej do maďarských odborných škôl. V posledných mesiacoch po vystavaní a odovzdaní mosta medzi Štúrovom a Ostrihomom sa zvýšil záujem a slovenský jazyk. Bývalí žiaci prišli na to, že vedomosť jazyka má na pracovisku výhody, aj jazykovú skúšku finančne hodnotia a lepšie sa vedia uplatniť.

Grafika AGÁTY MATYIOVEJ

Mária Kanóczová (Nové Mesto pod Šiatrom):

Stredná odborná škola cestovného ruchu

Pohraničné Nové Mesto pod Šiatrom sa môže pýšiť pomerne bohatou školskou sieťou, v ktorej osobitné miesto zaujíma Gymnázium Lajosa Kossutha, založené v roku 1789.

V súlade s požiadavkami života od školského roku 1994/1995 sa súčasťou gymnázia stala stredná odborná škola cestovného ruchu. V tejto inštitúcii od septembra 1994 funguje dvojjazyčná stredná škola, ktorá je jedinečná svojho druhu.

Štúdium v Strednej odbornej škole cestovného ruchu v Novom Meste pod Šiatrom trvá 5 rokov. Vyučovanie prebieha dvojjazyčne, v nemeckom a slovenskom jazyku, v 1. ročníku 20 hodín týždenne a v ďalších ročníkoch štyri hodiny týždenne.

V cieľovom jazyku sa vyučujú i odborné predmety, ako zemepis cestovného ruchu, sprievodcovstvo a hotelierstvo. Škola sa stala lákavou nielen pre domácich, ale aj pre žiakov zo susedného Slovenska aj preto, lebo okrem dvoch spomínaných jazykov prebieha tu aj výučba tretieho cudzieho jazyka, angličtiny a bez ich ovládania je práca v cestovnom ruchu v súčasnosti nepredstaviteľná. Počas štúdia žiaci majú možnosť absolvovať jazykové skúšky z týchto jazykov. Okrem spomínaných predmetov si žiaci získavajú poznatky zo slovenskej histórie a kultúry, z kulinárskeho umenia a majú aj hodiny strojopisu.

Za roky existencie tejto odbornej školy sa vytvorila dobrá spolupráca s Hotelovou akadémiou v Michalovciach, ktorá sa prejavila aj pri zabezpečovaní povinnej odbornej praxe výmenou žiakov 3. ročníka oboch škôl. Viackrát modifikované predpisy *LXXIX. zákona z roku 1996, vzťahujúceho sa na stredné odborné školy*, sú len čiastočne platné pre stredné odborné školy s dvojjazyčným vyučovaním. Tu sa už oddelí študijný úsek, poskytujúci všeobecné vzdelanie, od úseku zabezpečujúceho odborné vzdelanie, ale iba po 3. ročníku. V dôsledku dvojjazyčného vyučovania sa v 1. ročníku cieľový jazyk naďalej vyučuje v rámci týždenných 20 hodín. Od 2. ročníka je povinná výučba aspoň dvoch všeobecnovzdelávacích predmetov a od 4. ročníka sa vyučujú odborné predmety v danom cieľovom jazyku. Táto podmienka upevňuje odbornosť počas všeobecného vzdelávania, takto si škola uchováva svoju pôvodnú tvár.

V porovnaní s minulosťou novinkou je aj to, že odborná prax z konca 3. ročníka sa presúva na obdobie ročného odborného štúdia po maturitnej skúške zo všeobecnovzdelávacích predmetov a cieľového jazyka. Po dvojjazyčnej maturitnej skúške teda odborné štúdium trvá jeden rok, ktorého završením je záverečná skúška poskytujúca odbornú kvalifikáciu pre prácu v cestovnom ruchu. Na základe výsledkov maturitnej

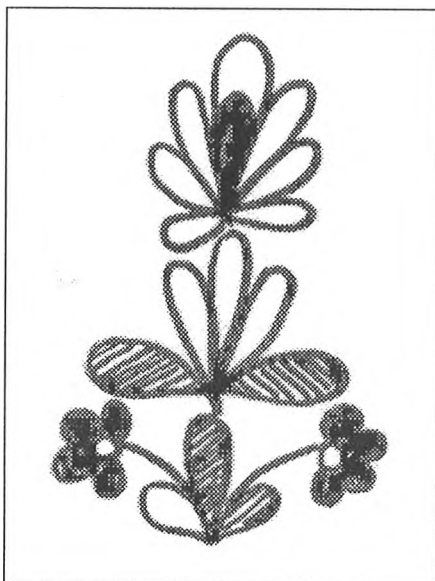
skúšky žiaci získajú i osvedčenie o dosiahnutom stupni jazykovej skúšky z daného cieľového jazyka.

Škola má pomerne krátku minulosť, ktorú charakterizuje celý rad vydarených akcií, súvisiacich s jej profilom. Každoročne sa organizujú návštevy Budapeštianskeho národného veľtrhu a medzinárodnej odbornej výstavy v oblasti cestovného ruchu.

Sprievodcovstvo ako odborný predmet sa prakticky uplatňuje pri nácviку sprievodcovstva tak v Budapešti, ako i v regióne. Žiaci si svoje teoretické vedomosti overujú priamo v hoteloch a cestovných kanceláriách a veľmi aktívne sa zapájajú do priebehu mestských podujatí. Tradíciou sa stala i účasť školy na *Gastroshow* v *Michalovciach*, z ktorej si žiaci odnášajú cenné skúsenosti v oblasti stolovania, ako aj účasť na každoročne usporiadanej súťaži v prednese slovenskej poézie a prózy v Budapešti, prostredníctvom ktorej sa upevňuje láska žiakov k slovenskej literatúre.

Výsledky týchto akcií a podujatí kladne stimulujú žiakov i pedagógov a v nemalej miere prispievajú k úspešnému vykročeniu mladých ľudí priamo do života.

V budúcnosti naďalej očakávame žiakov z okolitých základných škôl, ktorí okrem kvalitnej prípravy pre prácu v cestovnom ruchu si chcú obohatiť svoj jazykový fond či si chcú uchovať jazyk svojich predkov – slovenčinu.

Ján Chlebnický (Békešská Čaba):

Posilňovať zoslabené slovenské povedomie

„Všeobecne známou pravdou je, že kto nepozná minulosť vlasti a miesta svojho narodenia, ten v istom ohľade vždy dieťaťom zostane. I to je pravda, že kto necitlivý je k minulosti, lepšej budúcnosti nie je hoden. Taký človek nemôže prítomnosť náležite pochopiť, ani v budúcnosť bezpečne dúfať, pretože nemá základu, ktorý je k správne-mu uvažovaniu nevyhnutný. Ba povedať môžeme, že kto vlastného rodiska predošlý osud a okolnosti jeho rozvoja k terajšiemu stavu nepozná, ten ho v skutočnosti ani milovať nemôže, lebo zápal len pri známej minulosti je možný. Sarvaš má takú minulosť, že sa na ňu toto súčasné pokolenie len s chválou môže späť ohliadať. Boli doby, keď jeho ústavy a znamenití muži boli spomínaní a chválení nielen v širšej tejto vlasti, ale i za hranicami.“

Sú to úvodné myšlienky *Predhovoru Michala Žilinského* k dielu *Dějepis městečka Sarvaš a opis nynějších jeho poměrů* (*Dejepis mestečka Sarvaš a opis jeho súčasného stavu*) napísaného švabachom v bibličtine v roku 1872 z príležitosti 150. výročia znovuzaloženia osady. (Celé dielo preložil do slovenčiny bývalý hostujúci stredoškolský učiteľ *Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe* z Banskej Bystrice **Dr. Miroslav Kmeť.**)

Spomedzi dolnozemských slovenských osád v Maďarsku nielen Sarvaš, ale i Békešská Čaba, Poľný Berinčok, Slovenský Komlós a ďalšie majú podobnú minulosť, na ktorú môžu byť pyšné nielen súčasné pokolenia, ale na svojich predkov môžu byť hrdí aj naši potomkovia.

Súčasná pokolenia, predovšetkým naša mládež, žiaľbohu, čoraz menej hovoria jazykom svojich predkov, málo pestujú a rozvíjajú slovenskú kultúru, nepýšia sa svojím pôvodom, sú v tomto ohľade indiferentní, ba poniektorí akoby sa priam hanbili za svoj slovenský pôvod. Ich vedomie vlastnej identity a pôvodu, ich citový vzťah k rodisku sú čoraz slabšie. Je to asi preto, že „*vlastného rodiska predošlý osud a okolnosti jeho rozvoja k terajšiemu stavu*“ nepoznajú. Aj keď dnešná tvár spomenutých osád je viac maďarská ako slovenská, nik nemá právo popierať ich slovenskú minulosť. Nemalo by sa zabúdať, že dnešku predchádzal včerajšok a predvčerajšok. Črty tváří Slovákmi zakladaných osád Maďarska začiatkom 21. storočia sa začali formovať po vyhnaní Turkov začiatkom 18. storočia; polia vyľudneného, zdivočelého kraja boli zúrodnené krvou a potom slovenských poddaných; ich pričinením boli územia pos-

tupne scivilizované v 19. a 20. storočí. Teda predovšetkým slovenským osadníkom, ich pracovitosti a usilovnosti možno ďakovať za to, že z malých osád z obdobia pred Turkami v priebehu pomerne krátkeho času – dvoch-troch storočí – sa vyvinuli v najväčšie mestá župy. Veľká škoda, že pamätať sa na túto minulosť je čoraz menej a menej v móde.

Aby sme potvrdili pravdivosť vyššie spomenutých myšlienok, uvádzame niektoré štatistické údaje týkajúce sa napr. národnostného zloženia Békešskej župy tretej tretiny 19. storočia. (*Prameň: Békés Vármegye, red.: Gy. Márkus.*)

V roku 1850 63,4 % obyvateľstva tvorili Maďari a podiel slovenského obyvateľstva činil 27,5 %. V roku 1890 podiel maďarského a slovenského obyvateľstva v prospech Slovákov vzrástol (61,6 % Maďarov a 29,5 % Slovákov.) Čiže na konci 19. storočia temer každý tretí občan Békešskej župy bol slovenskej národnosti. Ergo: asi tretina vyprodukovanej hodnoty v župe pochádzala z práce slovenského obyvateľstva. Nebyť pyšný na tieto hodnoty, alebo spochybňovať tieto výsledky, vedome ich zamäčkávať – je hriech.

Život v priebehu času sa odvtedy v mnohom menil. Podiel Slovákov na obyvateľstve župy radikálne poklesol. O príčinách teraz nemienime hovoriť. Následkom poklesu slovenského obyvateľstva nielen Békešská župa, ale aj jej osady znovuzaložené Slovákami ako Békešská Čaba, Sarvaš, Poľný Berinčok, Slovenský Komlós a ďalšie, strácajú zo svojho slovenského charakteru. Vytráca sa z nich slovenská ľudová kultúra, tradície sa čoraz menej dedia, čoraz menej ľudí hovorí po slovensky. Treba sa obávať toho, že vymieraním starších generácií tento vidiek, juhovýchodný región Maďarska, stratí tú svoju osobitosť, ktorou doteraz obohacoval kultúru tohto viac-národnostného regiónu. Podobne je to aj v iných regiónoch Maďarska, kde ešte žijú Slováci.

Aby sa to nestalo, alebo aby čím neskoršie došlo k tejto smutnej udalosti, miestno-historickými čítankami sa obraciame na slovenskú verejnosť v Maďarsku, predovšetkým na školskú mládež a pedagógov, verejných činiteľov, aby pomocou týchto nestrácala svoje korene a nimi posilnená opatrovala to, čo od svojich predkov zdedila: slovenský jazyk a slovenskú kultúru.

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, ktorý sídli v Békešskej Čabe, a je inštitúciou s celoštátnou spôsobnosťou, okrem pestovania iných vedeckých disciplín aj v spomínanom smere rozvíja svoju činnosť. Chce byť nápomocný v pedagogickej činnosti škôl, v rozvíjaní úspešnej výchovno-vzdelávacej činnosti slovenského školstva v Maďarsku.

Slovenský národnostný život predovšetkým v poslednom desaťročí čoraz zrejmejšie ukazuje, že slovenské rodiny v Maďarsku – následkom známych historických príčin posledných vyše 100 rokov – čoraz menej vedia vyhovieť funkcii sprostredkovania

jazyka a kultúry. Práve preto čím ďalej tým viac má túto úlohu prevziať škola. Ale aj to je čoraz jednoznačnejšie, že na školách, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet, ďalej na dvojjazyčných národnostných školských zariadeniach samotné vyučovanie slovenského jazyka, respektíve vyučovanie ďalších predmetov v tomto jazyku tomu nestačí. Spolu s vyučovaním slovenskej ľudovej a modernej kultúry školská výchova sa môže stať účinnejšou. Je naším presvedčením, keď sa k vyučovaniu jazyka a pestovaniu kultúry pripája aj vyučovanie histórie a kultúrnych dejín Slovákov žijúcich v Maďarsku, školský výchovno-vzdelávací proces bude ešte účinnejší. Základom vyučovania dejín je vyučovanie miestnej histórie. Tomuto cieľu slúžia miestnohistorické čítanky, ktoré boli doteraz vydané: Čabianska čítanka a Komlóšska čítanka; tomuto cieľu bude slúžiť aj Sarvašská čítanka, ktorá sa pripravuje do tlače, taktiež aj tie, ktoré plánujeme zostaviť v budúcnosti – na rozdiel od doterajších – nie pre jednotlivé osady, ale pre regióny, ako napr. pre pilíšske alebo pre novohradské osady v jednom zväzku.

Ako sme to už aj vyššie spomenuli, miestne a regionálne čítanky zostavujeme nielen pre školské účely, môže ich využiť každý člen slovenského spoločenstva, teda i dospelí; veď ani ich slovenské povedomie – aby sme sa jemnejšie vyjadrili – nie je bez chýb.

Keďže tieto publikácie, považované za učebné pomôcky, sú dvojjazyčné, slovensko-maďarské, a nie náhodou, s radosťou by sme brali na vedomie, keby i členovia väčšinového maďarského národa – a to rovnako študujúca mládež i dospelé spoločenstvo – brali do rúk tieto čítanky s cieľom oboznámiť sa s dejinami tej osady, ktorú založili a zveľaďovali predkovia ich slovenských spoluobčanov. Úlohou miestnohistorických čítaniek je teda nielen posilňovanie povedomia slovenskej študujúcej mládeže, ale aspoň tak dôležitým cieľom je aj výchova maďarskej mládeže a celého dospelého spoločenstva Maďarska, že okrem nich a popri nich žijú aj iné národné a etnické menšiny, ktoré aj doteraz, a tiež i v budúcnosti boli a chcú byť obohacovateľmi ich života a kultúry.

K tomuto poslednému cieľu je však potrebná vôľa konať v tomto smere nielen zo strany slovenskej inteligencie, ale predovšetkým predstaviteľov školstva a kultúry a nadovšetko politického vedenia v Maďarsku.

Detail olejomalby AGÁTY MATYIOVEJ

Z A S M E J M E S A

V tomto roku som prečítal veľa kníh a obe boli pekné.

Slová lesk a blesk sa rýmujú tým, že sú dosť vidieť.

Čítame, aby sme si rozptýlili hlavu.

Básnik mal zo všetkých mužov a žien najradšej deti.

Zajtra neprídem do školy. Naša učiteľka povedala,

že toho, kto sa nenaučí básničku, nechce ani vidieť.

Keď básnik vidí mesiac, má na mysli lunu.

Knihomof je taký červík, ktorý knihy radšej žerie ako číta.

Na hodine literatúry si rád pod lavicou niečo prečítam.

Báseň o ktorej vieme, že sa na nej moc nenasmejeme, sa volá balada.

*Básnik píše básne nielen v mladosti, pretože je mladý,
ale zostane mu to už stále.*

Moderná báseň je nejasné rozprávanie zmäteného príbehu.

Povedz mi, čo čítaš, a ja ti poviem, čo si od teba požičiam.

Niektorí spisovatelia píšu poéziu, iní protézu.

Haluz je výraz pre vetvu, ktorá šlahla básnika.

Bratovi som kúpil knižku, o ktorej predavačka povedala,

že pri nej prestane dýchať.

Úryvok je to, čo z knižky odtrhneme.

Mozog básnika je okrem v hlave ukrytý aj v jeho knihách.

Balada je báseň, ktorá sa začína smutným koncom.

Rým je zvuková náhoda na konci verša.

Moderní básnici sa poznajú viac podľa brady, než podľa veršov.

Básnik je taký umelec, že sa mu rýmuje aj to, čomu nerozumiem.

Vraví sa, že kniha je najlepší priateľ, ale neplatí to pre učebnice.

Najlepší darček na Vianoce je kniha, ale sestra už dve má.

Knižku som ešte neprečítal, pretože mama mi povedala,

že si môžem čítať, keď budem mať umyté ruky.

Básne sú verše, ktoré sa recitujú, ale nečítajú.

Veľa veľkých spisovateľov začalo rásť už od detstva.

Z knihy „Naháňačka áut“ (Vydavateľstvo „HEVI“)

